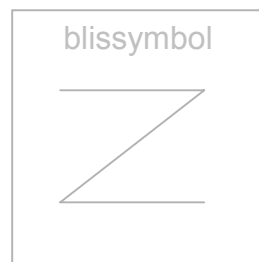

Bliss som medium och språk

alternativ interpersonell kommunikation

*Maria Eriksson
och Johannes Eriksson*

**Examensarbete
Medie- och kommunikationsvetenskap
Institutionen för arbete, ekonomi och hälsa
Högskolan Trollhättan/Uddevalla
Vårterminen 2002**

ABSTRACT

Titel: Bliss som språk och medium, alternativ interpersonell kommunikation

Författare: Maria Eriksson och Johannes Eriksson

Typ av arbete: Examensarbete (C-uppsats) i Medie- och kommunikationsvetenskap

Antal sidor: 47

Institution och högskola: Institutionen för arbete, ekonomi och hälsa, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla

Examinationstermin: Vårterminen 2002

Syfte: Vårt huvudsyfte är att se hur Bliss fungerar i den interpersonella kommunikationen. För att kunna göra detta har vi delat upp detta syfte i två undersyften som vi tycker beskriver huvudsyftet. Dels ser vi Bliss som ett *språk* och samtidigt vill vi se på det/de *medium* som måste användas för att tala språket Bliss.

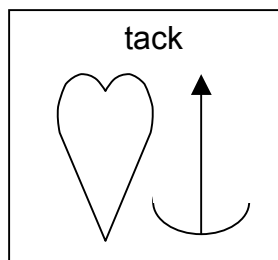
Huvudfrågeställningar:

- Hur fungerar språkets funktioner i den interpersonell kommunikationen genom att Bliss talas genom symboler?
- Vilka typer av brus kan uppstå när Bliss-användaren använder sig av medium i den interpersonella kommunikationen?

Metod och material: Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod, där vi gör djupintervjuer med deltagande observationer på fem Bliss-användare, utvalda genom att vi kontaktat människor som på olika sätt arbetar med Bliss-användare. Urvalet består av individer som använder symbolspråket Bliss för att kommunicera vid interpersonell kommunikation.

Huvudresultat: Det går mycket bra att använda symbolspråket Bliss för de flesta av språkets funktioner. Symbolerna är däremot generella och det kan vara svårt för användarna att uttrycka sina känslor och nyanser i språket. För att kunna göra detta måste användaren använda stor kreativitet och fantasi, genom till exempel symbolkombinationer, sin icke-verbala kommunikation och genom att bokstavera ord. Användarna kan också betona ord genom att ljuda läten eller peka flera gånger på en symbol. Det kan vara svårt för användaren att uttrycka sig dialektalt, men kan i viss mån göra den genom att stava dialektala ord.

Det finns ett antal brus som kan uppstå genom att Bliss talas genom medium. Detta kan vara fysiologiska brus som att mottagaren inte kan se Bliss-tavlan, till exempel vid bilkörning, mörker, frånvaro av tavla, tekniska problem med pekverktyg eller att användaren är upptagen med att till exempel gå/rulla och inte kan peka på symbolerna. Det kan uppstå semantiskt brus genom att mottagaren inte förstår att Bliss-tavlan är ett medium för kommunikation, till exempel när användaren använder sig av en tolk då de blir utlämnade till deras tolkning av vad som sägs. Medium kan också skapa psykologiskt brus genom att människor klassar användarna som döva eller förståndshandikappade, vilket kan medföra att de istället talar med deras personliga assistent.

***Anders, Edde, Hoa,
Kathrine och Marika
med personliga assistenter***
för att vi fått träffa er och för att ni lärt oss så mycket om Bliss

***Britt Ambertsson,
Marie Börjesson,
Lage Persson***
för er insats med att ge oss kontakt med ovanstående

Maria Elliot
för dina goda råd och pekpinar

Thanasis, thanks for your patience at the Meganet Internet Café in Thessaloniki
Christina, för att du under en tid accepterade att komma i andra hand
Och ***resterande människor*** i vår sociala kontext

	Sidan
1. INLEDNING.....	1
1.1 Vår egen bakgrund.....	2
1.2 Disposition.....	2
2. BLISS - ALTERNATIV KOMMUNIKATION.....	4
2.1 Vad är ett funktionshinder?.....	4
2.2 Vad är ett hjälpmedel?.....	4
2.2.1 Tekniska hjälpmedel.....	5
2.3 Alternativa kommunikationssätt.....	5
2.3.1 Teckenspråk.....	5
2.3.2 Amer-ind.....	5
2.3.3 Bliss.....	6
2.3.4 Pictogram.....	7
2.4 Sammanfattning.....	7
3. BLISS SOM SPRÅK TALAT GENOM MEDIUM.....	8
3.1 Kommunikation.....	8
3.1.1 Vad är kommunikation?.....	8
3.1.2 Två sätt att se på kommunikation.....	9
3.1.2.1 Semiotik.....	9
3.1.2.2 Processkolan.....	10
3.1.3 Kommunikationsmodeller.....	10
3.1.3.1 Linjära.....	10
3.1.3.2 Utbytesmodellen.....	11
3.1.3.3 Den kontextuella modellen.....	11
3.2 Interpersonell kommunikation (Ansikte-mot-ansikte kommunikation).....	12
3.3 Bliss som språk.....	14
3.3.1 Språk.....	14
3.3.2 Icke-verbal kommunikation (IVK).....	16
3.3.3 Språkets funktioner.....	16
3.4 Medium och brus.....	17
3.5 Sammanfattning.....	19
4. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	20
4.1 Syfte.....	20
4.2 Frågeställningar.....	20
5. METOD OCH MATERIAL.....	22
5.1 Metodval.....	22
5.1.1 Forskningsintervjun.....	23
5.1.2 Deltagande observationer.....	24
5.2 Urval.....	25
5.3 Intervjuguide.....	26
5.4 Vår roll som intervjuare.....	27
5.5 Intervjusituation.....	27
5.6 Påverkan av tolk.....	28
5.7 Påverkan av att vara observerad.....	29
5.8 Reflektioner kring intervjusituationerna.....	29
5.9 Intervjupersoner.....	30
5.9.1 Anders.....	30
5.9.2 Katherine.....	30
5.9.3 Hoa.....	31

5.9.4 Edde.....	31
5.9.5 Marika.....	31
5.10 Undersökningens kvalitet.....	31
5.11 Sammanfattning.....	33
6. VÅRA RESULTAT.....	34
6.1 Hur Bliss som symbolspråk påverkar den interpersonella kommunikationen..	34
6.1.1 Hur fungerar Bliss i användarens behov av att uttrycka sig i emotionella syften?.....	34
6.1.2 Hur fungerar språket Bliss vid nya kontakter i en interpersonell kommunikation?.....	35
6.1.3 Kan användarna genom Bliss formulera sig poetiskt, det vill säga att uttrycka toner i språket?.....	36
6.2 Brus vid användning av medium i interpersonell kommunikation.....	38
6.2.1 Vilka typer av fysiologiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?.....	38
6.2.2 Vilka typer av semantiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?.....	40
6.2.3 Vilka typer av psykologiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?.....	41
7. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION.....	44
7.1 Resultatsammanfattning.....	44
7.2 Slutdiskussion.....	45

Källförteckning

FIGURER

1. Shannons och Weavers kommunikationsmodell.....	10
2. Kontextuell modell.....	11
3. Hartleys modell för interpersonell kommunikation.....	12
4. Exempel på enkel Bliss-symbol.....	15
5. Exempel på sammansatt Bliss-symbol.....	15

BILAGOR

1. Bliss-tavla
2. Exempel på Pictogram-symboler
3. Brev till användare
4. Intervjuguide

1. INLEDNING

Vi kommunicerar för att få information, för att få vår identitetsuppfattning av oss själva och av andra, för att uttrycka våra behov, känslor, tankar och upplevelser¹. För att kommunicera så måste vi kunna tala och använda vår kropp för att ge tecken åt andra. Detta kan låta som en naturlig tillgång för många av oss eftersom vi använder oss av kommunikation dagligen, men för alla är det inte lika självklart. Många behöver idag någon sorts tekniskt hjälpmedel för att kunna genomföra sin dagliga kommunikation med andra människor. Detta kan bero på att de har något sorts funktionshinder som hindrar dem i deras kommunikation.

Medie- och kommunikationsforskningen har av vad vi kunnat finna uteslutit den grupp som använder alternativ kommunikation och vi ser detta som en brist. Forskningen har istället fokuserat sig på de traditionella medierna och kommunikationssituationerna. Ett exempel på detta är till exempel inom forskning av interpersonell kommunikation, vår vardagliga kommunikation, där alla medium helt utesluts ur kommunikationen².

Vad vi däremot har sett är att det finns en hel del forskning om alternativ kommunikation inom området handikappvetenskap. Kanske är det så att medie- och kommunikationsvetenskap tidigare inte har sett något behov av att studera denna grupp eftersom det finns tillräckligt med forskning inom handikappvetenskapen. Däremot har medie- och kommunikationsvetenskapen teorier som lätt går att applicera på denna användargrupp. Detta både när det gäller kommunikationen som process och kontexterna runt kommunikation som tillsammans utgör studiet av kommunikation.

Det som vi vill göra är att föra in individer som använder sig av tekniska hjälpmedel vid interpersonell kommunikation in i kommunikationsvetenskapens medvetande. Vårt syfte med denna undersökning är att se på hur språket och mediet Bliss fungerar i en interpersonell kommunikation för användarna. När vi talar om medium så kan det vara både i form av ett tekniskt hjälpmedel men också i form av en tolk, till exempel en personlig assistent. Det intressanta för oss är hur medium fungerar i en interpersonell kommunikation och vi har då valt att se på de olika bruser som de kan medföra. Vi vill också jämföra hur Bliss som symbolspråk fungerar i jämförelse med de funktioner som verbalt språk har.

Detta kommer vi att göra genom att till största del använda oss av kommunikationsvetenskapliga teorier men samtidigt hämta kunskap från handikappvetenskapen. Vi tror inte att det ska vara något problem att sammanstråla dessa eftersom ”Människor till stor del tolkar och behandlar information på liknande sätt oavsett källa vore det intressant att se om teorier från ett område går att applicera på en annan form av kommunikation.”³ Vi känner att det finns en god grund från både medie- och kommunikationsvetenskapen och handikappvetenskapen vilken vi kan bygga upp tillräckligt med teori för att kunna göra en studie på individer som använder tekniska hjälpmedel vid kommunikation, och att kunna arbeta med ett kommunikationsvetenskapligt synsätt.

¹ Nilsson, Waldemarson sid. 9

² Hartley sid. 21

³ Torevik sid. 1

1.1 Vår egen bakgrund

Man kommer inte tomhänt in i en forskningsprocess⁴ och vi tycker att det är lämpligt att vi kort här i inledningen presenterar vår bakgrund.

Johannes har själv en lätt CP-skada⁵ som gör att han har en ganska stor erfarenhet av funktionshindrade och har sedan han var åtta månader till ungefär fjorton år haft täta kontakter med habiliteringar och logopedier med mera. Däremot har han mycket liten erfarenhet av Bliss men har sett det användas vid ett fåtal tillfällen tidigare.

Maria gick på Angereds gymnasiet som också är Riksgymnasiet för funktionshindrade där de funktionshindrade till stor del är integrerade med de ”vanliga” studenterna. Hon har också varit cirkelledare vid ett läger för Unga rörelsehindrade där hon för första gången kom i kontakt med Bliss-användare. Hon har också funktionshindrade vänner och har vid vissa tillfällen varit i kontakt med Bliss-talare.

1.2 Disposition

Eftersom det av vad vi har kunnat finna inte funnits en teoretisk ram runt Bliss som språk och medium i en interpersonell kommunikation, så kommer vi att bygga upp denna genom att presentera teoretiskt material både från kommunikations- och handikappsvetenskapen. Vi kommer nu att förklara hur vi har tänkt i vårt upplägg steg för steg. Vi kommer i vår bakgrund Bliss – alternativ kommunikation, att presentera vad funktionshinder innebär eftersom de som använder Bliss som vi ska studera använder det för att de är funktionsnedsatta och inte kan kommunicera verbalt. För att kunna tala med Bliss så måste användarna använda sig av tekniska hjälpmedel och vi kommer att förklara vad dessa är och hur de kan se ut. Inom handikappsvetenskapen kallas detta för ett tekniskt hjälpmedel, vilket vi ser som ett medium. Mer om detta i kapitlet Bliss som språk talat genom medium. Vi vill skapa en förståelse runt denna grupp och sedan visa hur olika alternativa kommunikationssätt går till. Som exempel på detta skriver vi om teckenspråk, Amer-ind, Bliss och Pictogram. Detta för att få en bild av vad som finns förutom Bliss och även vad Bliss är i denna kontext.

Vi börjar vårt problemområde Bliss som språk talat genom medium med att förklara vad kommunikation är och varför vi kommunicerar. Vi anser att detta är viktigt att ha klart för sig innan vi går vidare. När vi har förklarat kommunikation som ett grundbegrepp kommer vi att presentera två olika skolor som ser på kommunikation på olika sätt. Dessa är semiotiken som ser på tecken och deras betydelser och processkolan som ser på kommunikationen som en process. När vi har gått igenom de två olika skolorna kommer vi att presentera olika analysmodeller som beskriver kommunikation som process och hur denna fungerar. Vi går från Shannon och Weavers klassiska modell av kommunikation för att bygga på med utbytesmodellen som ser kommunikation som dubbelriktad, för att avsluta med den kontextuella modellen som visar att olika kontexter påverkar vår kommunikation. Vi har nu klart för oss vad kommunikation är och vad det innebär samt hur man kan studera kommunikation. Vi går nu över till den typ av kommunikation som vi vill studera Bliss i, vilken är interpersonell kommunikation. Vi ser här att det är intressant att studera Bliss i en interpersonell kommunikation och att det fungerar att göra detta. Vi ser att en av delarna i interpersonell kommunikation som är intressant är begreppet koder. Det är koder som bygger upp våra språk och detta är vad vi inriktar oss på. Vi skriver vidare om språk vilket är uppdelat i först Bliss som språk, sedan ser vi på icke-verbal kommunikation som samspelar med vårt språk. Sist ser vi närmare på språkets funktioner och resonerar hur dessa också går

⁴ Gardelli sid. 4

⁵ Cerebral Pares

att överföra på språket Bliss. Eftersom forskningen tidigare uteslutit medium i interpersonell kommunikation och vi ser att det fungerar, så för vi här vidare ett resonemang om hur detta fungerar och presenterar begreppen medium och brus närmare. Vi avslutar med en sammanfattning av det som vi sagt om Bliss som språk talat genom ett medium.

Vi tycker nu att vi har en tillräcklig grund för att presentera vår undersöknings syfte och frågeställningar vilka vi återigen koncentrerar till Bliss som språk som talas genom medium. Efter att detta är gjort presenterar vi våra metoder och vårt material för vår undersökning. Vi går igenom olika metoder och resonerar om vad som passar bäst för att kunna genomföra vår undersökning på bästa möjliga sätt. Vi presenterar därefter vårt urval av användare och förklarar hur vi har lagt upp vår intervjuguide. Vi diskuterar vår roll som intervjuare och hur vi kommer att påverka undersökningen. Vi förklarar hur intervjusituationerna har sett ut och hur det kan påverka, samt hur eventuella tolkar till användarna kan ha påverkat intervjuerna. Därefter ser vi över hur det påverkar undersökningen genom att vi har valt observation som en del av vår metod. Vi fortsätter med att reflektera över intervjusituationerna efter att vi har genomfört dem och hur de utfallit. Efter detta är det dags att vi gör korta presentationer över de användare som vi intervjuat för att få en bild av dem att ta med in i resultaten. Sist så kommer vi att diskutera undersökningens kvalitet. Härfter återstår att presentera undersökningens resultat och våra tankar runt dessa, samt att vi kommer att föreslå förslag på framtida forskning inom vårt område. Vi önskar er härmed en trevlig och intressant läsning.

Maria och Johannes
Maj 2002, Uddevalla

2. BLISS - ALTERNATIV KOMMUNIKATION

I vår bakgrund kommer vi att presentera problemrådet runt Bliss. Eftersom anledningen till att människor talar med språket Bliss är att de har ett funktionshinder så börjar vi att förklara detta begrepp. Sedan visar vi att vissa funktionshindrade använder sig av hjälpmedel i sin vardag och att det finns tekniska hjälpmedel för kommunikation. Vi kommer därefter att ta upp flera olika sätt att föra alternativ kommunikation på, ett av dessa är Bliss.

2.1. Vad är ett funktionshinder?

Begreppen "funktionsnedsättning" och "handikapp" används ofta på ett oklart sätt. I FN:s standardregler säger man att begreppet funktionsnedsättning innefattar ett stort antal olika funktionshinder. Människor kan ha funktionsnedsättningar på grund av fysiska eller intellektuella skador eller sjukdomar, syn- eller hörselskador eller sjukdomar, medicinska tillstånd eller mentalsjukdomar. Sådana skador, tillstånd eller sjukdomar kan vara av bestående eller övergående natur. Den definition av funktionshinder som vi använder i denna uppsats och alltså också senare i vår undersökning är att man har en fysisk, medicinsk eller psykisk nedsättning, som kan medföra begränsningar i det dagliga livet. Den kan ha varit medfödd eller ha uppstått senare genom sjukdom, olycka eller arbetskada. Exempel på funktionshinder är att man har nedsatt syn eller hörsel, har tal- eller röstproblem, har rörelsehinder, allergi eller någon form av psykiskt funktionshinder. Det kan också vara dyslexi, epilepsi, psoriasis, diabetes, hjärt/lungproblem, mag/tarmsjukdom eller liknande som påverkar det dagliga livet.⁶

Det finns en massa definitioner av funktionshinder och det finns ingen möjlighet för oss att ta upp alla definitioner som finns. Kommittén "FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan" säger även de att det är en omöjlighet att ge en fullständig redogörelse för alla tänkbara funktionshinder⁷.

2.2 Vad är ett hjälpmedel?

Vi använder i våra dagliga sysslor allt mera och allt bättre teknik och redskap. Det underlättar, det sparar tid och det gör det ofta möjligt för oss att utföra saker som annars vore omöjliga. Personer med funktionshinder har särskilt stort behov och nytta av en bättre vardagsteknik. En god tillgång till ett väl fungerande hjälpmedel är en grundläggande förutsättning för personer med funktionshinder skall kunna leva ett så aktivt och självständigt liv som möjligt.⁸

Hjälpmiddelsinstitutet svarar på frågan vad ett hjälpmedel är på följande sätt:
"En svår fråga då det inte finns något entydigt svar och inte heller någon nationell eller internationellt accepterad definition. I många sammanhang definieras hjälpmedel som produkter som bidrar till att minska eller helt kompensera en funktionsnedsättning."⁹

I Nationalencyklopedin står om handikapp att ordets mest allmänna betydelse är "belastning, hinder". Där påpekas att utvecklingen har gått från en individrelaterad till en miljörelaterad syn på ordet och att handikapp uppkommer i mötet mellan funktionsnedsättning och en brist eller ofullkomlighet i miljön.¹⁰

⁶ <http://www.handikappombudsmannen.se/showFile.asp?objectId=1646> - FN:s standardregler

⁷ SOU 1998:66 sid. 66

⁸ Gustavii sid. 7

⁹ <http://www.hi.se/hida/sida2.shtm> - Hjälpmiddelsinstitutet

¹⁰ Gardelli. sid. 13

2.2.1 Tekniska hjälpmedel

En SOU¹¹ rapport definierar tekniska hjälpmedel på detta sätt. Ett tekniskt hjälpmedel kan ses som en teknisk utrustning som efter adekvat utprovning visar sig kunna reducera verkningarna av förlusten eller nedsättningen av en kroppsfunktion.¹²

Det finns en uppsjö av tekniska hjälpmedel för kommunikation anpassade för funktionshindrade och interpersonell kommunikation. Förutom Bliss och Pictogram finns det olika typer av apparater som använder talsyntes, olika typer av dataprogram och handdatorer med mera listan kan göras mycket lång.¹³

2.3 Alternativa kommunikationssätt

Vi kan prata och göra oss förstådda utan några större problem, förutsatt att de som vi kommunicerar med förstår vad vi säger. Detta är dock inte en självklarhet för alla de som har någon form av tal- och språkstörning. Kerstin Falck tar upp detta i sin bok "Alternativ kommunikation, olika typer av tal- och språkstörningar och alternativa kommunikationssystem". Några av de kommunikationssystemen hon tar upp kommer vi nedan att presentera. Detta gör vi för att visa upp en bild av några olika alternativa kommunikationssätt för att gå in djupare på det alternativa kommunikationssättet vi vill titta närmare på Bliss. Vi avrundar med det kommunikationssätt som kan ses som en inkörsport till Bliss nämligen Pictogram.

2.3.1 Teckenspråk

De dövas teckenspråk är ett väl utvecklat språk med ett stort symbolförråd. Språket har sina egna syntekniska regler och är inte på något sätt besläktat med något talat språk, däremot är teckenspråk i hela världen besläktade med varandra¹⁴. Teckenspråk klassas som ett gestuellt system och är egentligen inte något språk i egentlig mening. Hörande – talande människor har svårt att lämna talspråkets kontext och översätter orden till tecken ordnade efter talspråkets regler. De dövas teckenspråk är mycket svårt för hörande att lära sig, man måste leva bland döva i många år för att lära sig deras språk. Falck¹⁵ poängterar att inget språk kan översättas ord för ord till ett annat. Som exempel skulle en ordagrann översättning till engelska av frågan: "Hur mycket är klockan?" (How much is the is the clock?) uppfattas som "Vad kostar klockan?" av en engelsman. Teckenspråket har en del fördelar om man jämför med det talade språket. Bland annat är det motoriskt lättare att teckna än att tala, språkförståelsen underlättas när språket blir synligt¹⁶.

2.3.2 Amer-ind

Amer-ind är till skillnad från teckenspråk ett system vi har liten erfarenhet av i Sverige. Amer-ind är ett signalsystem hämtat från indianernas gestuella system för kommunikation mellan olika stammar.¹⁷

Madge Skelly som utvecklat kommunikationssystemet betonar att det består av 250 grundläggande signaler baserade på aktiviteter. Kommunikationen kan tolkas lätt, utförs snabbt och i de flesta fall med en hand. Signalerna kan (enligt Madge Skelly) till 90 % tydas

¹¹ Statens offentliga utredningar

¹² SOU 1981:23 sid. 15

¹³ Telefonsamtal med Lage Persson

¹⁴ Falck sid. 12

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ibid sid. 16

¹⁷ Ibid sid. 33

även av människor som aldrig tidigare sett eller lärt in dem. Genom att logiskt koppla dem till varandra får man fram nya ord/begrepp¹⁸.

Ett exempel på detta är: Buss=köra+stor+många+pengar där orden köra, stor, många, pengar tecknas på enklast möjliga sätt efter varandra och tolkas som ordet buss.

2.3.3 Bliss

Bliss är ett symbolspråk som konstruerades på 40-talet av Charles Bliss med ett helt annat syfte än vad resultatet blev. Han tänkte detta system som ett världsspråk, ett sätt för alla människor att kunna kommunicera på lika villkor.¹⁹

Charles Bliss kallade sitt symbolspråk för "Semantography" efter Grekiskans sema som betyder tecken och graphein som betyder att skriva.²⁰ Symbolspråket har dock kallats Bliss eller Blissymbolics efter sin upphovsman redan från 1940-talet. Charles Bliss utvecklade symboler som har samma betydelse i flera olika språk. Han hämtade mycket inspiration i det Kinesiska skriftspråket och gjorde dess symboler något enklare och mer logiska²¹.

Bliss innehåller ett begränsat antal grundsymboler, var och en med ett logisk- filosofisk innebörd. Genom kombinationer kan alla tänkbara ord byggas ut till ett språk, som kan användas på olika nivåer, från nybörjarens ettorsatser till fullständigt uppbyggda grammatiska strukturer. Charles Bliss förklarar själv vidare om Bliss på följande sätt:²² "Det finns inga främmande ord, inga konstiga uttal eller grammatik. Alla läser och skriver med hans eller hennes modersmål oavsett om det är Oxford engelska, Cockney, Portugisiska eller Urdu."

Det har aldrig varit någon mening eller önskan att göra Bliss till ett talat språk. Utan man skall översätta symbolerna till sitt eget språk på samma sätt som man gör med till exempel Morsekod. Charles Bliss skriver själv om utvecklingen av sitt symbolspråk:

"För att överkomma språkbarriären måste vi gå andra vägar än tidigare prövat och utveckla symboler för internationell kommunikation som både kan skrivas och läsas i alla språk och som är klara, meningsfulla och lättförståeliga"²³.

Charles Bliss gick så långt att han såg sitt symbolspråk som inte bara skulle öka förståelsen människor emellan, utan genom att göra detta skapa en bättre, tryggare, demokratisk och mer fredlig värld att bo i.²⁴ Så blev det tyvärr inte, men symbolspråket Bliss har blivit ett sätt för att kommunicera för många funktionshindrade. Det tog dock ett tag innan Bliss började användas av funktionshindrade. 1971 "upptäckte" några lärare vid en skola för rörelsehindrade i Kanada de så kallade Bliss-symbolerna²⁵. Enklast kommunicerar den rörelsehindrade individen genom att peka på en symboltavla. Betydelsen finns textad i anslutning till varje symbol. Detta innebär, att en symbol-talare kan kommunicera, även med människor, som tidigare ej har erfarenhet av symbolsystemet.²⁶

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid sid. 37

²⁰ Bliss sid. 92

²¹ Ibid sid. 86

²² Ibid sid. 89

²³ Ibid sid. 84

²⁴ Ibid sid. 90-94

²⁵ Falck sid. 37

²⁶ Malmström-Groth sid. 3

Bliss gör det möjligt för de som kommunicerar genom symbolspråket att bättre klara av sin vardag. Det är viktigt att tänka på att de icke-talande som använder sig av Bliss sällan har den motorik som krävs för att till exempel kunna kommunicera genom teckenspråk²⁷.

Bliss används av ungefär 500 personer i Sverige år 1995²⁸ som ett hjälpmedel för kommunikation, som gör det möjligt för många som inte kan kommunicera verbalt att förbättra deras förmåga att kommunicera. De flesta som kommunicerar med Bliss kan inte själva rita sina symboler. De använder individuellt anpassade Bliss-tavlor eller en förtryckt så kallad standardtavla med cirka 500 symboler²⁹. Hela symbolsystemet bygger på cirka 120 så kallade nyckelsymboler. Dessa symboler kombineras i olika sammansatta symboler och blir så ett väl fungerande språk³⁰. Antalet symboler en tavla har varierar då man själv kan göra kombinationer av symboler för att anpassa tavlan efter sina behov. Idag finns det över 2000 Bliss-symboler och det utvecklas hela tiden nya symboler³¹.

Bliss-tavlan är uppbyggd på så sätt att Bliss-symbolerna är uppsatta i ordning efter ordklasser, egenskaper, saker, tidsbegrepp och så vidare där de olika kategorierna är markerade med olika bakgrundsfärger för att man lättare skall hitta den symbol man söker. I ramen runt om symbolerna är alfabetet och räkneord inskrivet. Dessa används som komplement till de vanliga symbolerna. För ett exempel på en Bliss-tavla se bilaga 1.

Man skriver eller ritlar lätt Bliss för hand, men redan 1949 utvecklade Charles Bliss en skivmaskin för symbolspråket innehållandes drygt 100 grundsymboler³². Idag finns det datorprogram som hanterar språket och där man lätt kan lägga in nya symboler³³.

2.3.4 Pictogram

Det finns även ett antal andra liknande system som Bliss, bland annat Pictogram. Pictogram är ett grafiskt kommunikationssystem som består av enkla lättolkade, bildlika symboler³⁴.

Man kan säga att Pictogram är ett alternativ för de som inte klarar Blisskommunikationens höga abstraktionsnivå och kan många gånger fungera som ”inkörsport” och komplement till Bliss.³⁵

För exempel på Pictogram-symboler se bilaga 2.

2.4 Sammanfattning

Vi har i denna bakgrund definierat och talat om begreppen funktionshinder, hjälpmedel och tekniskt hjälpmedel. Vi har också tagit upp ett urval av alternativa kommunikationssystem, däribland Bliss som är det kommunikationssystem vi kommer att studera.

²⁷ Malmström-Groth sid. 3

²⁸ Falck sid. 38

²⁹ Ibid sid. 43

³⁰ Ibid sid. 37

³¹ <http://home.istar.ca/~bci/intro.htm> - Introduction to Bliss

³² Bliss sid. 89

³³ Tholén sid. 49

³⁴ Falck sid. 47

³⁵ Ibid sid. 49

3. BLISS SOM SPRÅK TALAT GENOM MEDIUM

Vi har nu kommit till den del när vi ska visa att vi ser på Bliss som ett *språk* som talas genom *medium* och hur detta fungerar i en vardaglig kommunikation, det vill säga en interpersonell (ansikte-mot-ansikte) kommunikation. För att göra detta så kommer vi först att presentera hur vi ser på vad kommunikation är och vad som påverkar denna. Detta är nödvändigt för att vi ska ha teorier att bygga vidare våra resonemang på. Vi presenterar här efter olika kommunikationsmodeller för att förklara närmare vad kommunikation är och hur den ser ut. Detta är nödvändigt för att bygga upp en bild av hur vi ser på kommunikationsprocessen och vad som påverkar den. Dessa delar måste man alltid ha i huvudet när man studerar kommunikationen eftersom alla dessa samspelar. Vi begränsar oss sedan till den interpersonell kommunikation, vilken är vår vardagliga kommunikation. Det är i denna typ av kommunikation som vi vill studera Bliss. Tidigare så har inte den interpersonella kommunikationen innefattat kommunikation genom medium och vi förklarar varför vi ser att det fungerar. En interpersonell kommunikation innefattar begreppet koder som till exempel är det språk som vi talar. Vårt språk är ett verktyg för den interpersonella kommunikationen. Det är här efter som vi förklarar varför vi ser Bliss som ett språk och hur det fungerar. Vi kommer sedan att presentera språkets funktioner och vad de innebär. Här efter ger vi en närmare beskrivning av medium och brus som vi tidigare förklarat att vi tycker fungerar i en interpersonell kommunikation. Sist ger vi en sammanfattning av detta kapitel.

3.1 Kommunikation

Här presenterar vi våra teoretiska perspektiv på kommunikation i stort för att visa vilka utgångspunkter och referensramar vi har. Detta gör vi genom olika kommunikationsteorier som visar hur vi ser på begreppet kommunikation. Vi kommer att presentera begreppet generellt, därefter visar vi två olika synsätt på kommunikation, nämligen *processkolan* och *semiotiken*. Sist visar vi olika kommunikationsmodeller för att de förklarar hur vi ser på kommunikationsprocessen vilket är viktigt för förståelsen av var språk och medium placeras i denna process.

3.1.1 Vad är kommunikation?

Kommunikation handlar om att ha någonting gemensamt, ett samspel. Genom kommunikation delar vi med oss av innebörder, upplevelser, tankar, känslor, handlingar och värderingar. Vår tillvaro baserar sig på relationer till andra människor och det är kommunikationen som utgör grunden för dessa relationer. Det är också en bas för identiteten och möte med andra människor, det är en grundläggande förutsättning för grupper och deras funktionssätt och effektivitet.³⁶

Vi kommer nu att ta upp en del punkter som karakteriserar kommunikation. De är följande³⁷:

- Kommunikation är ett sätt för oss att skapa *förbindelser* mellan människor som individer eller i grupp. I interpersonell kommunikation (kommunikation som sker ansikte-mot-ansikte) är förbindelsen omedelbar och ibland är den fördröjd. Kommunikationen skapar länkar mellan människor. Detta betyder inte automatiskt att vi alltid kan överföra vad vi vill säga. Vi måste lära oss att använda denna förbindelse.
- Kommunikation är en *aktivitet*. Det är någonting som vi gör, skapar och arbetar med när vi ger och tar emot den. Vi är aktivt engagerade i att försöka förstå vad den andre säger men också med att själva tala. Vi kan aldrig vara passiva i kommunikation.

³⁶ Nilsson, Waldemarson sid. 9-11

³⁷ Dimpleby, Burton sid. 11-14

- Kommunikation är någonting som är *inlärt*. Vi lär oss att kommunicera. Men vi lär oss inte bara om hur vi ska kommunicera utan använder också kommunikationen för att lära oss att kommunicera. Detta gör vi genom att upprepa samma sak, genom övning och genom trial and error.
- Kommunikation är en *delaktighetsprocess*. Harold Lasswell³⁸ beskrev denna process genom modellen: Vem, säger Vad, i vilken Kanal, till Vem, och med vilket resultat. Detta kan brytas ned till En Sändare, skickar ett Budskap, genom någon Form/något Medium, till en Mottagare, med ett visst Resultat.

Människor kommunicerar för att kommunikation fyller behov som vi har. Dessa behov förmedlar vi med vår kommunikation. Nilsson och Waldemarson tar i sin bok "Kommunikation - samspel mellan människor"³⁹ upp dessa behov, vilka är följande:

- Fysiologiska behov (fortplantning, föda, skydd)
- Psykologiska behov (identitet, bekräftelse, trygghet)
- Relationsbehov (tillhörighet, närhet, status)
- Samhälleliga behov (anpassning, kunskapsöverföring, traditioner)

3.1.2 Två sätt att se på kommunikation

Det finns två stycken inriktningar eller skolor inom kommunikation som vi nu kommer att presentera, vilka visar hur man kan se på och studera kommunikation. Dels är det "semiotiken" som inriktar sig på kommunikationens betydelse och dels är det "Processkolan" som ser kommunikation som en process för att överföra budskap. Vi kommer nu att beskriva dessa närmare.

3.1.2.1 Semiotik

Den andra inriktningen - semiotiken, inriktar sig på kommunikationens betydelse. Semiotiken betraktar kommunikation som en situation där människor skapar och överför betydelser mellan sig. Det centrala i semiotiken är tecknet och deras sätt att fungera kallas semiotik eller semiologi. Det finns tre huvudområden som man studerar inom semiotiken, dessa är⁴⁰:

- Själva tecknet i sig och deras olika sätt att förmedla betydelse samt hur de står i relation till de personer som använder dem. Tecken är nämligen något som konstruerats av människan och de kan bara förstås i termer av hur människor använder dem.
- Genom de koder eller system som tecknen organiseras i. Man ser på de sätt på vilka en mängd koder har utvecklats för att möta ett samhälles eller en kulturs krav, eller för att utnyttja de kommunikationskanaler som finns tillgängliga för en överföring av dem.
- Genom kultur inom vilken dessa koder och tecken arbetar. Denna är i sin tur beroende av användningar av dessa tecken och koder för sin egen existens och form.

Man studerar dels kopplingen mellan "tecken" och betydelse, dels tecknens språkliga och sociala funktion. Man fokuserar på den roll som talade och skrivna budskap har i ett samhälle och vilka syften som kommunikationen uppfyller. Semiotik har sina rötter i språkvetenskap och är därmed inriktad på de symboler och koder som används i kommunikation samt strukturer och mönster i samspelet⁴¹.

³⁸ Lasswell i Fiske sid. 48

³⁹ Nilsson, Waldemarson sid. 23

⁴⁰ Ibid sid. 61

⁴¹ Ibid sid. 16

3.1.2.2 Processkolan

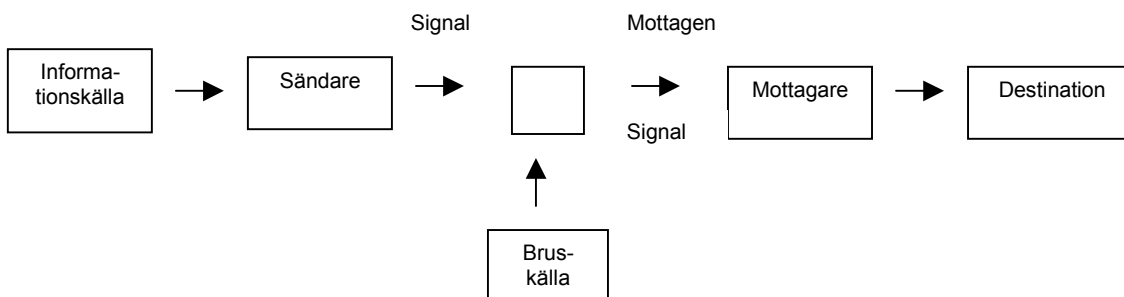
Processkolan beskriver kommunikationen som en process för att överföra budskap. Processkolan beskriver vad som sker i denna överföring och vilka resultat som detta leder till. Kommunikationen uppfattas som en process där varje människa påverkar eller påverkas av någon annan. Detta tolkas utifrån psykologi och sociologi där upplevelser och handlingar blir naturliga delar när man analyserar samspelet. Tyngdpunkten ligger på sändare, budskap, mottagare samt på den sociala situation där kommunikationen äger rum.⁴²

3.1.3 Kommunikationsmodeller

Det finns ett antal kommunikationsmodeller som beskriver vad kommunikation består av, och vi har här valt ut de som vi tycker är de mest grundläggande och relevanta för att ge en bild av utvecklingen av kommunikationsteorier. Om vi ser bakåt i tiden så såg man först på kommunikation som en injektionsnål och efter ett tag insåg man att kommunikation handlar om en rad faktorer som kan påverka och att det sker en kognitiv process både hos sändare och mottagare som deltar i kommunikationen⁴³. Därefter kom Shannon och Weavers kommunikationsmodell "Mathematical Theory of Communication" som vi snart kommer att presentera närmare. Denna modell var fortfarande enkelriktad men säger ändå en hel del om informationsprocessen. Senare har modellen utvecklats och kompletterats, samt att även andra modeller har tillförts vilka vi också kommer att presentera. Sist kommer vi att visa vad interpersonell kommunikation är och förklara Hartleys modell om denna. Det är interpersonell kommunikation som vi tycker är mest intressant för oss att studera.

3.1.3.1 Linjära

De linjära modellerna var de som först kom och som såg kommunikation som en enkelriktad process. Den modell som är mest allmänt erkänd är Shannon och Weavers "Mathematical Theory of Communication"⁴⁴. Modellen visar hur ett budskap går från källa till mål, från A till B. Modellen ser ut på följande sätt:

Figur 1. Shannons och Weavers kommunikationsmodell

Modellen är inte svår att förstå utan går från "källa" till "destination". Man kan se källan som en beslutsfattare, den som beslutar vilket meddelande som ska sändas, eller rättare sagt väljer ut ur en uppsamling tänkbara meddelanden. Det utvalda meddelandet omvandlas sedan av "sändaren" till en "signal" som sänds genom "kanalen" till "mottagaren".⁴⁵

⁴² Fiske sid. 13-16

⁴³ Lowery, DeFleur sid. 12-14

⁴⁴ Fiske sid. 17

⁴⁵ Ibid sid. 19

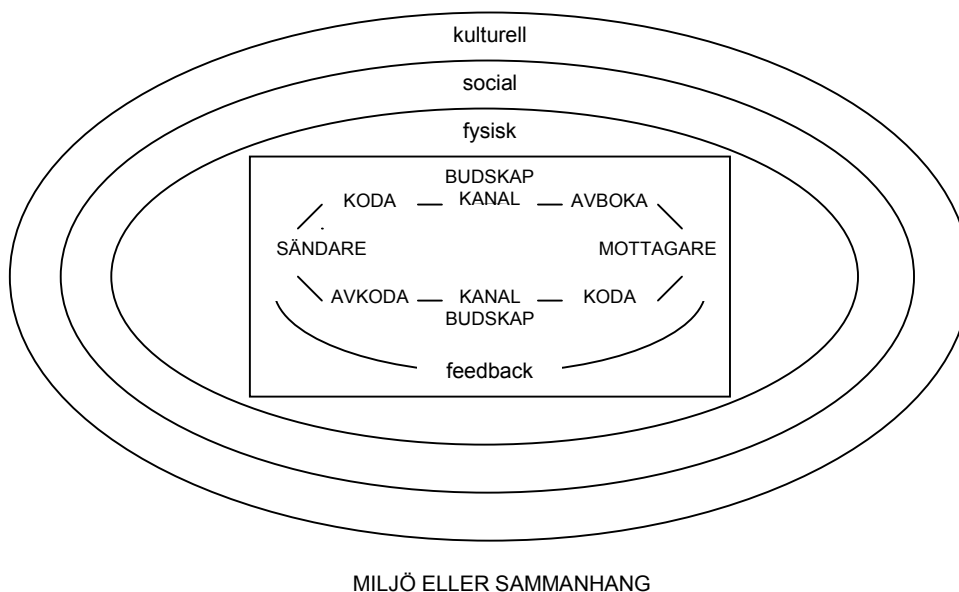
Den term som är lite klurig att förstå är ”brus”. Brus är allt som läggs till signalen mellan sändningen och mottagningen som inte avsetts av källan. Detta kan vara ljudförvrängning eller knaster på en telefonledning eller till exempel ”snö” på en TV-bild. Brusbegreppet är ganska vitt och kan utvidgas till att omfatta allt som gör den avsedda signalen svårare att avkoda på ett korrekt sätt. Därför kan en obekväm stol under en föreläsning vara en bruskälla, vi tar upp mer om brus under kapitel 3.2 medium och brus.⁴⁶

3.1.3.2 Utbytesmodellen

Utbytesmodeller visar att kommunikation är en dubbelriktad process. Om det kommuniceras i grupp kan man anse att den är mer dubbelriktad. Budskap går åt båda hållen i ett samtal. Den säger också att alla är kodare och avkodare.⁴⁷

3.1.3.3 Den kontextuella modellen

Kontextuella modeller tillfogar dimensionen situation eller omgivning. Detta spelar större eller mindre roll för hur kommunikation äger rum allt efter det speciella fallet, men sammanhanget påverkar alltid kommunikationshandlingen.⁴⁸ De ser också feedback⁴⁹ eller respons som en del i processen. Till skillnad från Shannon och Weavers modell så kallar de *källa* och *mål* för *sändare* och *mottagare*, vilka är de begrepp som används mest idag. Kanalen som överför feedback behöver inte vara tal utan kan vara ickeverbal – till exempel en uttråkad min eller en rörelse med fötterna för att börja gå.⁵⁰ Här nedan så presenteras den kontextuella modellen.

Figur 2. Kontextuell modell

⁴⁶ Ibid sid. 19-20

⁴⁷ Dimbleby, Burton sid. 43

⁴⁸ Ibid sid. 44

⁴⁹ Feedback enligt Fiske s 36-37: Överföringen av mottagarens reaktion tillbaka till sändaren. Feedback hjälper kommunikation att anpassa meddelandet till mottagarens behov och gensvar.

⁵⁰ Dimbleby, Burton sid. 44

I den kontextuella modellen ser man tydligt att det finns olika kontexter som kommunikationen sker i och att dessa kontexter påverkar kommunikationen. Kommunikationen kan inte ske utan dessa kontexter. Vi kan också se att det som tillkommit i denna modell är begreppet ”feedback”.

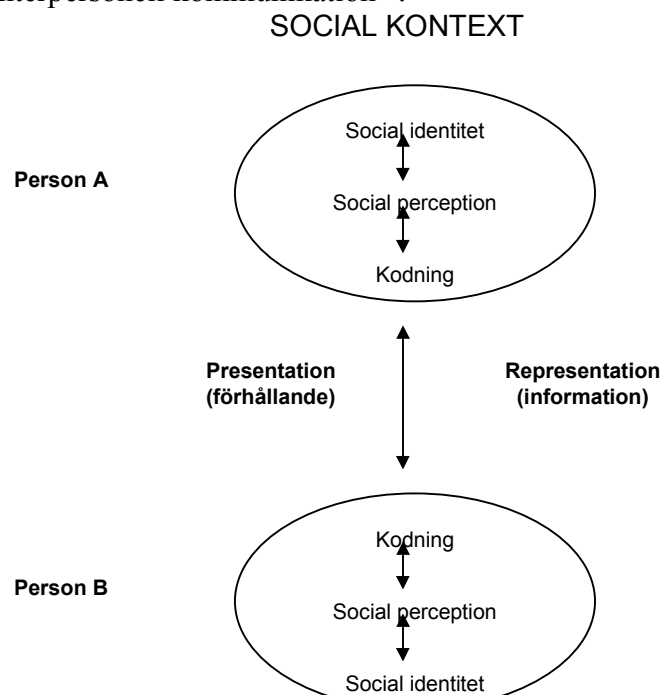
3.2 Interpersonell kommunikation (Ansikte-mot-ansikte kommunikation)

Interpersonell kommunikation är den form av kommunikation vi kommer att studera Bliss i eftersom den är den mest vardagliga och vi kommer här beskriva vad detta är för något för att bygga upp en förståelse runt denna typ av kommunikation. Vi kommer också att förklara varför det är intressant att studera Bliss som språk talat genom medium i en interpersonell kommunikation.

Interpersonell kommunikation kan beskrivas genom följande kriterier⁵¹:

- Det är kommunikation från en individ till en annan
- Kommunikationen sker ansikte mot ansikte
- Både form och innehåll av kommunikationen reflekterar personliga karaktärer av individer så väl som deras sociala roller och förhållanden.

Interpersonell kommunikation är alltid tvåvägs eftersom det handlar om en konversation där båda parter måste vara deltagande. Denna kommunikation utesluter användningen av ett "artificiellt" medium mellan samtalsparterna. I Peter Hartleys bok "Interpersonal Communication" förklarar han att ett medium har olika egenskaper som kan komplicera kommunikationen och orsaka missförstånd och därav utesluter han den.⁵² Vi märker dock att han inte tänker i banor av alternativ kommunikation utan resonerar till exempel runt telefonsamtal, där parterna inte delar samma kontext. Förutsättningarna blir då förstås helt andra än vid användningen av till exempel Bliss och vi väljer därför att låta Bliss få sättas i en interpersonell kommunikation, men med Hartleys reservationer i åtanke. Vi presenterar nedan Hartleys modell för interpersonell kommunikation⁵³:

Figur 3. Hartleys modell för interpersonell kommunikation

⁵¹ Hartley sid. 20

⁵² Ibid sid. 21

⁵³ Ibid sid. 32-33

Denna modell är till för att identifiera komponenterna av kommunikationsprocessen och hjälpa oss att förstå vad som händer i en praktisk situation.⁵⁴ Vi kommer här efter att beskriva de olika delarna i denna modell.

Den sociala kontexten beskriver det som pågår runt och påverkar kommunikationsprocessen. Vår kommunikation är en social process och tar alltid plats inom ett givet samhälle på en given tid, det är detta som kallas för den sociala kontexten.⁵⁵ Den sociala kontexten kan delas upp i två huvudkategorier enligt Hartley, och dessa är följande:

- Den sociala strukturen: Dessa innehåller våra normer, sociala regler och våra sociala förhållanden. Den sociala strukturen beskriver hur en speciell händelse är organiserad. Till exempel hur du ska uppföra dig på ett bröllop, i rätten och så vidare..
- Miljön: Miljön kan ses som vår sociala miljö runt oss och den fysiska miljön. Miljön är både omgivning eller bakgrund och har både fysiska och sociala element.⁵⁶

Vårt uppförande vid kommunikation och hur vi för den beror till stor del på den sociala kontext som vi befinner oss i. Den sociala kontexten är en integrerad del i tolkningen av kommunikation.⁵⁷

Vår personliga identitet baserar vi dels på hur vi ser oss själva och dels på hur vi tror att andra ser på oss. Hur vi ser på oss själva brukar betecknas "I", vilket är vårt spontana jag, medan "Me" är det reflektiva och värderande jaget. Dessa två tillsammans är med och skapar vår identitet.⁵⁸ Genom kommunikation utvecklas och mognar människan - för det första bidrar samspelet till att forma en jaguppfattning och för det andra upptäcker vi vilka beteendemönster som omgivningen kan acceptera och uppskatta. Varje gång vi möter en annan människa, kommer denna underförstådda begäran: "Bekräfta mig, mina förmågor och mina handlingar". Det sker allra oftast icke-verbalt och omedvetet. Vi sänder, tar emot och förhandlar om självdefinitioner i varje samspelesituation, det vill säga håller upp en bild som säger "Så här är jag!".

Beroende av vilken identitet som vi identifierar oss själva med använder vi en rad roller i våra liv. Ralph Linton⁵⁹ menar att vi alla har en rad uppsättningar av dessa roller som vi spelar enligt. Ett exempel på roller är att vi kan vara dotter, mamma, kompis, fru och så vidare fast vi är samma person. Dessa roller påverkar vårt uppförande och våra attityder. Vi är inte alltid medvetna om våra roller och tar ofta på oss dessa omedvetet.⁶⁰ De roller som vi bär påverkar vår kommunikation.

Social perception är hur vi ser på vår omgivning och hur vi tolkar de som vi för vår kommunikation med.⁶¹

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ Ibid sid.78

⁵⁶ Ibid sid. 80

⁵⁷ Thompson sid. 10

⁵⁸ Hartley sid. 96 - 109

⁵⁹ Linton i Hartley sid. 106

⁶⁰ Hartley sid. 96 - 109

⁶¹ Ibid sid. 110 - 124

Vi skapar kategorier och förväntningar på vår omgivning som kan bli självuppfyllande profetior. Det är ett fenomen som visar sig när vi gör en förutsägelse som blir sann just för att den formulerats och för att vi agerar i enlighet med den. Detta kan formuleras på följande sätt:

- Vi skapar en förväntan, en förutsägelse eller åsikt om en person eller situation, till exempel att en viss person är bortkommen i relationer med andra människor.
- Vi agerar då i förhållande till denne som om uppfattningen vore sann, det vill säga han eller hon behandlas som en bortkommen eller blyg person.

Genom det speciella sätt vi betar oss på gentemot personen i fråga blir denne osäker, lite spänd och kanske förvirrad. Det stämmer inte i samspelet och det tolkar vi som att han eller hon är bortkommen och försagd. Det vi trodde blir alltså sant, vår inverkan på personen i fråga stärker åsikten.⁶²

Vi använder oss av koder i vår kommunikation för att få fram vårt budskap. Det är information som vi måste tolka. Det kan vara det talade språket eller icke-verbal kommunikation. En kod är ett betydelsesystem som är gemensamt för medlemmar i en kultur eller en subkultur. Den består av tecken (det vill säga fysiska signaler som står för något annat än sig själva) samt regler eller konventioner som bestämmer hur och i vilka sammanhang de kan kombineras och bilda mer komplicerade meddelanden. Våra språk som vi talar är sammansatta av koder.⁶³

3.3 Bliss som språk

För att förklara Bliss som ett språk kommer vi först att presentera begreppet symboler eftersom Bliss är ett symbolspråk. Därefter går vi igenom vad som karaktäriserar ett språk. Härefter känner vi att vi även måste gå igenom det som kallas för icke-verbal kommunikation, det vill säga den information som vi ger med kroppsliga uttryck, och som ofta kompletterar eller förstärker det som vi säger med vårt språk. Sist kommer vi att visa de funktioner som ett språk bör ha för en mänsklig kommunikation och dess behov.

3.3.1 Språk

Vi ser att Bliss är ett språk eftersom det är en uppsamling regler, former och ord, som en viss grupp av människor använder för att kommunicera med varandra. Språket skiljer sig dessutom starkt från det som andra grupper använder. Språkets grundläggande funktion är inte bara - kanske inte ens främst - att vara ett kommunikationsmedel. Med språket skapar vi social kontakt och bekräftar på så sätt vår sociala identitet.⁶⁴ Språket används för att integrera, påverka och att både förmedla och ta emot information men kan också användas i ett emotionellt syfte⁶⁵. Vår användning av språk ger vanligtvis ledtrådar om vår geografiska och sociala bakgrund genom vilken dialekt vi använder⁶⁶. Denna information kan vi då förmoda går förlorad till stor del när vi talar med en Bliss-användare eftersom vi inte kan höra deras dialekt.

⁶² Merton i Nilsson, Waldemarson sid. 52

⁶³ Fiske sid. 34-35

⁶⁴ Söhrman sid. 13

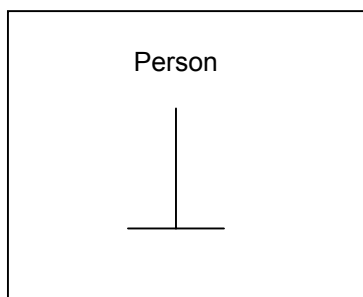
⁶⁵ Ibid sid. 14-19

⁶⁶ Trudgill sid.18-19

I språk så finns det ett begränsat antal tecken⁶⁷ precis som i Bliss. Hela symbolsystemet bygger på cirka 120 så kallade nyckelsymboler. Dessa symboler kombineras i olika sammansatta symboler och blir så ett väl fungerande språk⁶⁸. Om språket inte skulle vara tillräckligt utvecklat till exempel genom ett dåligt ordförråd så kan vi lätt uppleva oss själva och av andra som mindre intelligenta⁶⁹.

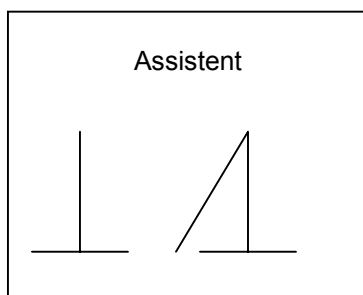
Bliss är ett grafiskt utformat symbolspråk. En symbol är ett tecken som för alla berörda i sammanhanget har en given betydelse - alla menar ungefär detsamma med tecknet, som har ett slags kollektiv mening. Alla symboler är meningsfulla, annars är de inga symboler. Till de vanligare tecknen som är symboler hör orden i det talade språket - i Bliss är symbolerna tryckta. En hel del av våra gester och ansiktsuttryck är också symboler, men långt ifrån alla. Den som utförde handlingen måste också kunna tolka handlingen på samma sätt för att rörelsen skall kunna ses som en symbol.⁷⁰

Symbolerna i Bliss-språket är skrivna i svart på vit eller färgad bakgrund och symbolerna är kompletterade med bildnamnet skrivet.⁷¹ För att förstå en person som talar genom Bliss så behöver du inte själv kunna symbolspråket eftersom ordet står med bokstäver under varje symbol. Bliss-symbolerna finns i olika utföranden och storlekar.⁷² Här följer ett exempel på hur det kan se ut:

Figur 4. Exempel på enkel Bliss-symbol.

Symbolerna kan sedan sättas samman och bilda nya ord. Ett exempel är ordet "assistent" som är sammansatt på följande vis med symboler för *person* och *hjälpa*:

⁶⁷ Dimpleby, Burton Sid. 285 *Tecken*: En kommunikationsenhet som förmedlar en betydelse (eller betydelser) som lärs in genom uppfostran eller socialisation. Kommunikation innefattar oftast en ström av tecken, kanske genom mer än en kanal, som alla samverkar. Allt som kan sägas ha en betydelse går att definiera som ett tecken, antingen det är ett ord eller ett föremål.

⁶⁸ Falck sid. 37

⁶⁹ Trost, Levin sid. 17

⁷⁰ Trost, Levin sid.121

⁷¹ <http://129.142.227.18/internordsvdev/r11x.asp?ldb=3&linkinfo=414&include=00000> - Hjälpmiddel i databas

⁷² Ibid

Figur 5. Exempel på sammansatt Bliss-symbol.

Bliss är ett språk som gör det möjligt för många som inte kan kommunicera verbalt att förbättra deras förmåga att kommunicera. Genom Bliss kan dessa människor få en bättre möjlighet att klara av sin vardag. Det är viktigt att tänka på att de icke-talande som använder sig av Bliss sällan har den motorik som krävs för att till exempel kunna kommunicera genom teckenspråk⁷³. Bliss-användarna själva läser symbolerna och det är inte alla Bliss-användare som kan läsa vanlig text⁷⁴.

3.3.2 Icke-verbala kommunikation (IVK)

Den icke-verbala kommunikationen som vi härnäst förkortar IVK, är en viktig del av vår kommunikation. Det är här som vi till stor del avspeglar våra tankar, känslor och upplevelser med våra kroppsliga uttryck som förmedlas tillsammans med vårt tal.⁷⁵ Enligt Fiske så har IVK två funktioner⁷⁶:

- Att förmedla indikerande information. Detta är information om talaren och dennes identitet, känslor, attityder, sociala ställning och så vidare.
- Styrning av samspelet. Genom IVK kan vi till viss del styra den typ av förhållande som vi har och vill ha med den/de vi kommunicerar med. Detta gör vi genom vårt tonfall, vara gester, var kroppsställning och så vidare.

IVK kan både vara avsiktlig och oavsiktlig, medveten och omedveten. Synen är det organ som vi använder mest för att uppfatta IVK⁷⁷. Enligt Argyle och Trower⁷⁸ ändrar vi vår personliga stil och anpassar vårt sätt att tala efter dem vi pratar med eller efter vad situationen kräver (genom att inta liknande kroppsställning och så vidare).

Även om Bliss är ett språk som talas genom symboler så är det oundvikligt att dessa symboler samspelar med användarnas IVK. Bliss-användaren går inte miste om sin IVK bara för att han eller hon talar genom symboler. Användarna kan fortfarande indikera känslor, attityder, identitet och social ställning, men också styra samspelet med samtalspartnern. IVK hindras inte av att användaren talar genom symboler, men vi vill också påpeka att många användare har funktionshinder som skulle kunna begränsa deras IVK. Det är alltså inte symbolspråket i sig som begränsar IVK:n, utan i så fall ett funktionshinder som ofta förekommer hos användarna. Dessa användare är ändå bara delvis hindrade till IVK, men det utesluter aldrig IVK och det är därför viktigt att ta hänsyn till denna typ av kommunikation eftersom den samspelar med symbolerna och betydelser kan gå förlorade om vi inte ser till detta samspel. Om man inte ser på den icke-verbala kommunikationen så utesluter man en stor del av personens kommunikation, verbal som Bliss-talare.

3.3.3 Språkets funktioner

Vår världsuppfattning byggs upp med hjälp av språk, berättelser och bilder. Vi överför idéer eller uppfattningar om vad som finns i vår omgivning och hur detta ser ut och fungerar. Kommunikation fyller därmed ett antal funktioner som människor behöver. Språk är ett av kommunikationens verktyg för att förmedla dessa funktioner och därför bör språket kunna

⁷³ Malmström-Groth sid. 3

⁷⁴ Falck sid. 40

⁷⁵ Nilsson, Waldemarson sid. 80

⁷⁶ Fiske sid. 95

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Argyle & Trower i Nilsson, Waldemarson sid. 97

förmedla de funktionerna och ha kapacitet till att stödja dessa. Därför vill vi använda kommunikationens funktioner till att se språkets funktioner. Funktionerna är följande⁷⁹:

- En informationsfunktion - Vi kan få och ge information om åsikter, känslor och erfarenheter. Vi kan förmedla vad vi tycker, vet och tänker och kan fråga efter det som vi behöver veta. Denna information handlar om vår självidentitet, det vill säga hur vi och hur vi tror att andra ser på oss.
- Handlingsfunktion - Den här funktionen handlar om att kunna *påverka* andra människor för att få den effekt som vi vill med vår kommunikation för att tillfredsställa våra behov.
- Emotiv funktion - Vi vill kunna förmedla känslor.
- Social funktion - Här vill vi kunna skapa kontakter, kunna förmedla våra olika roller i olika situationer, visa vårt inflytande och vår status.
- Poetisk funktion - Detta kallas också en artistisk funktion och innebär att kunna paketera sina budskap estetiskt, att hitta toner såsom ironi, rim, en dialekt och så vidare.

Vi vet inte hur dessa funktioner ser ut i Bliss men i "Bliss-ett kommunikationsmedel för icke-talande" ställs vissa funktioner upp som Bliss bör ha. Med hjälp av Bliss kan individen⁸⁰:

1. Påkalla omgivningens uppmärksamhet och därmed kunna känna sig trygg.
2. Uttrycka basala behov – behov av mat, dryck, toalett, sömn etcetera.
3. Klara vardagliga situationer – till exempel att gå i affärer, tala i telefon.
4. Komma i social interaktion med omgivningen.
5. Delta i undervisning och yrkesmässiga aktiviteter.

Dessa funktioner är mer grundläggande än de som vi presenterat tidigare, i stort sett så representerar de bara informationsfunktionen klart och tydligt, medan de även representerar handlingsfunktionen till viss del. Det beror lite på hur man tolkar "att kunna *påverka* andra människor för att få den effekt som vi vill med vår kommunikation för att tillfredsställa våra behov". Vi tolkar här att de avsedda behoven är de basala och att Bliss täcker dessa. Vi undrar om Bliss som språk inte kan prestera mer. Vi kommer därför inte att nöja oss med de funktioner för Bliss som presenterats här, utan grundar oss mer på de funktioner som allmänt karaktäriserar språk. Detta gör vi främst för att den litteratur vi hittat runt språkets funktioner enligt oss inte är helt täckande för ett språk som Bliss utan vi kommer även använda oss av våra egna kunskaper som att komplettera de brister som finns i denna utgångspunkt.

3.4 Medium och brus

Medium är definitionsmässigt tekniska eller fysiska medel för omvandling av meddelandet till en signal som kan överföras via kanalen. Ett mediums tekniska eller fysiska egenskaper bestäms av den eller de kanaler det kan använda. Dessa egenskaper bestämmer sedan det urval av koder vilket mediet kan sända.⁸¹ I princip torde samtliga egenskaper som går att tillskriva ett medium kunna relateras till förväntningar beträffande de utbyten som mediet kan erbjuda⁸².

Medium kan delas in i olika huvudkategorier och den kategorin som är mest intressant är det som Fiske⁸³ kallar för *framställande medier*: rösten, ansiktet, kroppen. De använder det talade

⁷⁹ Nilsson, Waldemarson sid. 24-26

⁸⁰ Malmström-Groth sid. 2

⁸¹ Fiske sid.32

⁸² Elliot sid. 70

⁸³ Fiske sid. 32

ordets ”naturliga” språk, ansiktsuttryck, gester med mera. De kräver kommunikatorns närvaro, eftersom han eller hon är mediet, de är begränsade till det aktuella ögonblicket. Framställande medier producerar kommunikationshandlingar. Andra huvudkategorier är *återgivande medier* som böcker, målningar, fotografier med mera och mekaniska medier dit telefoner, radio och TV tillhör⁸⁴.

För att kommunicera med Bliss krävs det att den som talar använder sig av något sorts hjälpmedel, till exempel en tavla med Bliss-symboler. Detta hjälpmedel ser vi som ett medium då det är Bliss-tavlan som används som förmedlare av kommunikation. Bliss-tavlan är det medium som gör det möjligt att kommunicera genom Bliss, på samma sätt som vi använder rösten för att tala. Men Bliss-tavlan kan också ses som ett framställande medium då det ersätter rösten vid en interpersonell kommunikation och samtidigt som man använder Bliss-tavlan använder man andra framställande medium som ansiktsuttryck, gester med mera för att förstärka kommunikationen.

Ibland måste även Bliss-användaren använda sig av en *tolk*, till exempel en personlig assistent eller logoped, för att kunna föra sin kommunikation. Tolken läser då upp vad Bliss-användaren säger till mottagaren. Detta betyder att Bliss-användaren ibland måste använda sig utav två medier – Bliss-tavlan och tolken. Detta kommer att påverka kommunikationen på olika sätt, både socialt och det skapar ytterligare en bruskälla. När vi talar om tolken som bruskälla så menar vi till exempel att det kan skapas missförstånd mellan denna och Bliss-användaren och budskapet kanske återgivs fel.

I Shannon och Weavers linjära kommunikationsmodell⁸⁵ träder mediet in mellan det de kallar budskapet och mottagaren. Tilläggas skall dock att Shannon och Weavers modell inte använder sig av begreppet men är något som man senare har funnit värdefullt⁸⁶. Ett medium kan vara många olika saker, som vi tidigare sagt är rösten ett medium men även en telefon och en Bliss-tavla är exempel på medium. Som vi i tidigare kapitel varit inne på är brus något som påverkar kommunikationen och brus eller störningar påverkar mediets effektivitet. Det hela handlar om yttre störningar som påverkar kommunikationsprocessen och i värsta fall kan göra att meddelandet helt försvinner i bruset och gör att ingen kommunikation uppstår eller att oönskade effekter äger rum.

Det finns flera olika typer av brus. *Fysiskt brus* är till exempel att sändaren eller mottagaren är berusad eller knaster på en ledning eller till exempel mörker. *Semantiskt brus* som mångtydighet, vaghet eller det faktum att vi talar olika språk. Dessutom finns det *psykologiskt brus* som är konsekvenser av fördomar, misstänksamhet och psykologiskt försvar hos både sändare och mottagare. Dessa störningar är oundvikliga i kommunikationen och de förvanskar budskapen, men de går också att reducera genom kunskaper och träning i kommunikation.⁸⁷

Det kan te sig så att man inte riktigt kan tyda ett samtal för att telefonen (mediet) knastrar, eller i vårt fall mer intressant om Bliss-tavlan eller dess symboler av någon anledning är svåra att tyda, så uppstår ett brus i mediet. Användningen av medium påverkar den interpersonella kommunikationen. Alla medium har olika egenskaper som påverkar kommunikationen. Dessa egenskaper kan vara tekniska såsom att det uppstår brus.⁸⁸ Även Bliss-tavlans olika tekniska

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Se figur 1 sid. 10

⁸⁶ Fiske sid. 32

⁸⁷ Nilsson, Waldemarson sid. 20-21

⁸⁸ Fiske sid. 19

egenskaper kan påverka kommunikationen. Detta beror naturligtvis på hur tavlan är utformad men en "vanlig" standard-tavla läser man och tolkar dess symboler och för att göra detta krävs att de yttre omständigheterna tillåter detta, till exempel krävs det tillräckligt med ljus för att kunna läsa tecknen och så vidare. Det skulle också kunna vara problem som kan uppkomma vid användning av någon form av hjälpmedel för att markera på Bliss-tavlan som kan vara en form av brus. Andra saker som kan vara en form av brus vid användning av Bliss-tavla är användning av tolk vid kommunikation som kan bidra med mångtydlighet och förståelse av problem. Saker som människors fördomar och kanske till och med rädsla för ett medium är också saker som kan omöjliggöra eller försvåra kommunikationen genom det.

Vi hade gärna hittat mer litteratur om olika former av brus än vad vi nu har gjort, det står inte speciellt mycket mer om fysiologiskt, semantiskt och psykologiskt än det vi här tagit upp. Vi ser inte detta som ett problem men avsaknaden gör att vi själva i större grad kommer att få anpassa begreppen och lägga egna värden i dem för att användas i vår undersökning. Hade litteraturen på ett bättre sätt tagit upp dessa begrepp hade detta validitetsproblem varit mindre eller obefintligt.

3.5 Sammanfattning

Vi har i detta stycke Bliss som språk talat genom medium gått igenom de teoretiska utgångspunkterna vi har med vår uppsats, vi har gett våra grundläggande tankar kring kommunikation och vad det är för något. Vi har tagit upp två olika sätt att se på kommunikation, semiotik och processkolan. Efter detta gick vi igenom ett antal kommunikationsmodeller för att ge en bild av utvecklingen av kommunikationsteorier. Därefter talade vi om den kommunikationsform som vi kommer att studera nämligen interpersonell kommunikation. Bliss som språk diskuterade vi sedan och tog upp hur vi ser Bliss som ett språk som samspelar med icke-verbal kommunikation och vilka funktioner språket har. Slutligen har vi talat om medium och brus och på vilket sätt de fungerar i kommunikationen.

4. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

I denna del kommer vi att förklara vårt syfte som är mer övergripande för att sedan gå över till att beskriva frågeställningarna som är mer specifika.

4.1 Syfte

Vi har ett huvudsyfte och två undersyften som vi nu här kommer att presentera. Vårt huvudsyfte är att se hur Bliss fungerar i den interpersonella kommunikationen. För att kunna göra detta har vi delat upp detta syfte i två undersyften som vi tycker beskriver huvudsyftet. Dels ser vi Bliss som ett *språk* och samtidigt vill vi se på det/de *medium* som måste användas för att tala språket Bliss. Det är dessa två delar som vi vill undersöka.

- Vi vill se på hur Bliss fungerar som symbolspråk i en interpersonell kommunikation genom att jämföra detta med de funktioner som verbalt talat språk har. Vi kommer här att se på de olika funktionerna och hur dessa fungerar i användningen av symbolspråket Bliss.
- Att se på hur det/de medium fungerar i Bliss-talarens kommunikation och hur detta fungerar i en interpersonell kommunikation. Vi koncentrerar oss här på de olika former av brus som kan uppkomma vid användning av det/de medium i en interpersonell kommunikation. Med medier så avser vi dels det tekniska hjälpmedel, det vill säga Bliss-tavlan, som användaren måste använda och dels den tolk som kan behövas i vissa situationer. Vi ser på detta eftersom medium tidigare inte studerats i interpersonell kommunikation.

Vårt syfte är att se på hur språket och mediet Bliss fungerar i en interpersonell kommunikation för användarna.

4.2 Frågeställningar

Vi kommer här att bli mer konkreta och specifika i vårt syfte genom att presentera våra frågeställningar. Dessa utgår från våra två syften där vi kommer att se på Bliss som *språk* och de *medium* som användarna använder i en interpersonell kommunikation.

- *Hur fungerar språkets funktioner i interpersonell kommunikationen genom att Bliss talas genom symboler i jämförelse med verbal kommunikation?*

Vi vill här veta om Bliss som språk har samma funktioner som verbalt språk och hur dessa funktioner fungerar genom att Bliss talas i symboler. Vi har tagit avstamp i vårt avsnitt om språkets funktioner och valt ut vissa av dem för att skapa våra frågeställningar. Vi har valt bort språkets informationsfunktion och handlingsfunktion eftersom tidigare forskning redan har konstaterat att den fungerar genom Bliss, vilket vi tidigare presenterat. De andra funktionerna har vi gjort frågeställningar av för att kunna undersöka, och dessa följer:

1. *Hur fungerar Bliss i användarens behov av att uttrycka sig i emotionella syften?*

Vi vill här veta om och hur användaren tycker att de kan nyansera sig tillräckligt för att uttrycka sina känslor. Språk har en känslomässig eller emotiv funktion, det vill säga att vi hos mottagaren vill väcka eller förmedla en känsla⁸⁹. Vi vill här få svar på hur Bliss enligt användarna fungerar att uttrycka sig emotionellt.

⁸⁹ Nilsson, Waldemarson sid. 24

2. *Hur fungerar språket Bliss vid nya kontakter i en interpersonell kommunikation?*

Vi vill här veta om användarnas erfarenheter om hur ”främmande” människor uppfattar ett språk som Bliss. Upplever användarna att det fungerar på ett bra sätt att knyta nya kontakter med hjälp av detta språk? Finns det enligt användarna en skepticism bland människor för Bliss som försvårar den interpersonella kommunikationen?

3. *Kan användarna genom Bliss formulera sig poetiskt, det vill säga att uttrycka toner i språket?*

Med denna fråga så undrar vi om användarna kan paketera sina budskap poetiskt, att hitta toner såsom ironi, rim, dialekt, jargong och så vidare. Vi vill veta om språket är tillräckligt för att kunna nyansera toner och nyanser i kommunikationen.

- *Vilka typer av brus kan uppstå när Bliss-användaren använder sig av medium i den interpersonella kommunikationen?*

Vi vill veta vilka olika typer av brus som kan uppstå på grund av att användarna använder sig av ett/flera medium. Vi vill veta hur mediet/medierna på olika sätt kan störa kommunikationen och i så fall hur och i vilka typer av situationer. Denna huvudfråga delar vi upp i tre underfrågor:

1. *Vilka typer av fysiologiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?*

Fysiologiskt brus är som vi tidigare sagt fysiska störningar och hinder som försvårar den interpersonella kommunikationen. Vi vill undersöka om användarna har upplevt någon typ av fysiologisk störning som gjort det svårare för dem att använda sitt medium. Fysiologiskt brus är direkt kopplat till Bliss-tavlan, pekverktyg eller tolken.

2. *Vilka typer av semantiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?*

Semantiskt brus är inte lika lätt att förstå som den fysiologiska typen av brus. Här handlar det främst om förståelse, vaghet och mångtydigheter som kan försvåra kommunikationen. Vi vill här se om användarna anser att andra människor har svårt att förstå eller tyda deras medium, till exempel att se vad som står på Bliss-tavlan vid interpersonell kommunikation. Detta i sin tur kan medföra att användarna inte gör sig förstådda.

3. *Vilka typer av psykologiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?*

När det gäller psykologiskt brus så vill vi se om Bliss-användarna har erfarenheter att människor haft fördomar kring dem för att de använder sig av medium. Detta skulle kunna vara att användarna känner att människor behandlar dem annorlunda eller undviker att tala med dem på grund av mediet. Vi menar här att människor kan knyta egenskaper till användaren för att de talar genom medium, så som att användarnas kommunikativa förmåga missbedöms.

5. METOD OCH MATERIAL

Vi kommer i detta kapitel att ta upp de metoder som vi tycker passar bäst för vår undersökning och hur de går till. Därefter förklarar vi vårt tillvägagångssätt som vi har använt oss av i vår undersökning.

Metod handlar om hur man skall gå till väga för att undersöka vad som händer och sker runt omkring oss. Vidare hjälper oss metoden att beskriva, förstå och förklara världen runt omkring oss. Metodlära ger oss grunden för systematiskt och planmässigt arbete omkring frågor som rör vem, vad, hur och varför beträffande samhällsliga problem⁹⁰. Man ser ofta metoden som ett redskap, ett sätt att lösa problem och komma fram till ny kunskap. Allt som kan bidra till detta är en metod⁹¹. Med detta i tanke är det viktigt att vi utgår från vårt syfte och frågeställning för att bestämma de metoder vi vill jobba med. Det vi är intresserade av att undersöka är Bliss som språk och medium i en interpersonell kommunikation ur ett användarperspektiv och vi måste med utgångspunkt i detta och våra frågeställningar hitta den eller de metoder som passar vårt problemområde bäst.

5.1 Metodval

Vi har valt att jobba med en kvalitativ metod genom djupintervjuer och observationer vid dessa, vi ska nu förklara varför och vad det innebär. Oftast brukar man dela upp metoder i två inriktningar - den *kvalitativa* och den *kvantitativa*. Det kan lätt låta som om man måste göra ett val, men det stämmer inte. Det mest vanliga är att blanda de olika metoderna för att få mer nyans på sin undersökning. Trots detta så är det ändå enklare för oss att förklara kvalitativ och kvantitativ metod genom att ställa dem mot varandra och jämföra dem. Detta är vad vi kommer att göra nu.

Den kvalitativa metoden brukar användas främst för *att upptäcka eller identifiera icke kända eller otillfredsställande kända företeelser, egenskaper eller innebörder*. Den kvalitativa metoden vill *utröna, upptäcka, förstå, lista ut beskaffenheten eller egenskapen hos någonting*.⁹² Om vi då jämför den kvalitativa metoden med den kvantitativa så ligger den inte särskilt långt ifrån, däremot vill man med den kvantitativa metoden ta sin utgångspunkt i på förhand definierade företeelser, egenskaper eller innebörder.⁹³ Hur går då detta till rent praktiskt? Om vi tar en intervju som exempel så kommer den med den kvalitativa metoden att vara en *språklig händelse* medan den kvantitativa mer ser intervjun som ett *verbalt beteendemässig händelse*.⁹⁴ Den kvalitativa intervjun använder sig av ett *icke-standardiserat* intervjuförfarande och utvecklar, anpassar och följer upp vad som kan vara ändamålsenligt för situationen och för det centrala syftet med undersökningen. Den kvantitativa intervjun använder sig av ett *standardiserat* intervjuförfarande istället, vilket betyder att frågorna med vidhängande svarsalternativ skall vara desamma för alla individer. Utöver det så eftersträvar den kvantitativa metoden att skapa så likartade intervjuförhållanden som möjligt för alla som intervjuas. Det är viktigt att alla intervjupersoner ser på frågorna med samma innebörd för dem.⁹⁵

⁹⁰ Holme, Solvang sid. 11

⁹¹ Ibid. sid. 13

⁹² Svensson, Starrin sid.53

⁹³ Ibid sid.55

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Ibid sid.56

Vi kommer att använda den kvalitativa metoden som medel för att upptäcka företeelser, egenskaper eller innebörder. Vi vill upptäcka Bliss som medium och språk, genom att se hur det fungerar, snarare än att bestämma omfattningen av någonting som är på förhand bestämt.⁹⁶

Eftersom vi vill göra våra intervjuer med ett fåtal individer så kommer vi att använda oss till övervägande del av en kvalitativ metod. Vi vill genom våra intervjuer få en närhet till våra individer med en öppenhet i vad som kommer att komma fram under intervjuerna. Eftersom vi känner att det inte finns forskning om Bliss inom medie- och kommunikationsforskning kan vi inte vara tillräckligt säkra för att kunna göra ett formulär med standardiserade svar. Vi vill hellre vara öppna och kunna spinna vidare på det som våra intervjupersoner säger. Däremot vill vi inte säga att vi inte hade kunnat göra en kvantitativ undersökning, men vi har övervägt att göra den till största del kvalitativ för att lämna utrymme för en öppenhet i intervjusituationen. En kvantitativ metod hade inte gett oss utrymme för den individuella anpassningen som vi ser att vi behöver eftersom funktionshinder är så individuellt som det är. Vi är inte ute efter att göra generaliseringar här, men ser gärna att denna undersökning i framtiden byggs på med kvantitativ forskning och att det skulle ge ämnet väldigt mycket. Vår undersökning däremot kommer att lägga en förståelse för Bliss i interpersonell kommunikation. Vi ska försöka att bygga ett bra resonemang för en förståelse av ämnet.

5.1.1 Forskningsintervjun

Vi har valt att använda oss av att göra forskningsintervjuer och observationer vid dessa intervjuer och kommer nu att förklara varför. Först kommer vi att ta upp forskningsintervjun som metod och därefter kommer vi att ta upp deltagarobservation som vi också kommer att använda oss av.

Forskningsintervjuer är samtal mellan människor och samtalet är en grundläggande form för mänskligt samspel. Genom samtal lär vi känna andra människor, vi får veta något om deras erfarenheter, känslor och förhoppningar och om den värld de lever i.⁹⁷ Detta är den form av metod som vi vill använda eftersom vi vill studera hur individer i en interpersonell kommunikation fungerar och hur de påverkas när de använder sig av ett medium och ett symbolspråk.

Det finns två olika sätt att genomföra forskningsintervjuer på, genom enskilda intervjuer eller gruppintervjuer. Vi tycker att enskilda intervjuer är de som lämpar sig bäst för att intervjun för att den går utöver det spontana vardagliga utbytet av åsikter och blir ett sätt för intervjuaren att genom omsorgsfullt ställda frågor och lyhört lyssnande erhålla grundligt prövade kunskaper⁹⁸. Detta sätt att forska lämpar sig utmärkt för oss då vi har ett behov att få en djup förståelse av vårt problemområde. I intervjusituationen kan vi få fram individernas erfarenheter på ett bra sätt. Den kvalitativa forskningsintervjun ger oss utrymme att förstå intervjupersonernas livsvärld. Syftet med forskningsintervjun är bland annat att förstå och beskriva de centrala teman som den intervjuade upplever och förhåller sig till⁹⁹. Sätta sig in i individernas livsvärld är intressant för oss om vi skall kunna undersöka hur till exempel de blir behandlade av omgivningen.

Andra sätt att göra intervjuer än enskilt är gruppintervjuer eller gruppdiskussioner. Den huvudsakliga skillnaden är att den sociala dimensionen, med alla de faktorer och mekanismer

⁹⁶ Ibid sid.55

⁹⁷ Kvale sid. 13

⁹⁸ Ibid

⁹⁹ Ibid sid. 34

som den inbegriper, kommer in som ett viktigt element¹⁰⁰. Med gruppintervjuer blir det inte en kommunikationssituation mellan forskare och individ, utan istället en diskussion mellan människor som i ett socialt samspel med likasinnade former och utvecklar uppfattningar och åsikter.¹⁰¹ Det som lätt händer är att individerna blir påverkade av varandras åsikter och någon typ av gruppsytryck kan uppstå. Gruppintervjuer kan många gånger vara ett bra sätt att använda vid forskning, men i vår undersökning skulle det inte vara lämpligt att ge våra intervjupersoner någon chans att påverka varandra för vi vill se och analysera olika individernas svar på våra frågor. Vi vill också ta oss mer tid till varje enskild individ.

Man brukar skilja mellan två olika typer av intervjuer där den kanske vanligaste distinktionen är standardiserad - ostandardiserad. I den standardiserade intervjun används, till skillnad från den ostandardiserade, ett formellt strukturerat schema av intervjufrågor.¹⁰² I den kvalitativa intervjun är det inte möjligt att ha ett lika strukturerat schema av intervjufrågor som är nödvändigt i de kvantitativa intervjuerna. Den kvalitativa intervjun utgår från ett antagande att man inte från början vet vilka frågor som är viktiga och betydelsefulla och där man istället för en standardiserad intervju med frågor med vidhängande alternativ för en vägledad konversation med sina intervjupersoner.¹⁰³

5.1.2 Deltagande observationer

Vi ska nu presentera vad deltagande observationer innebär och hur vi kommer att använda dessa i vår undersökning.

Jørgensen¹⁰⁴ pekar ut några omständigheter som ofta gäller då forskaren väljer deltagande observation som arbetsmetod:

- Det studerade fenomenet är föga känt både av allmänheten och inom forskarvärlden.
- Det finns betydelsefulla skillnader mellan upplevelser av och attityder till fenomenet hos utomstående och medlemmarna i gruppen.
- Fenomenet är dolt eller undagömt för en bredare allmänhet.

Deltagande observationer och närvaro betyder interaktiv och kommunikativ närvaro med alla sinnen öppna och alerta. Det är också viktigt i denna metod att den kunskap som forskaren förmår tillägna beror på vilken position forskaren har i förhållande till det studerade fenomenet, viktigt är också det förhållande och position forskaren fått i den studerade gruppen. Att vara införstådd med och ha direkta erfarenheter av den studerade gruppens livsvillkor är inte enbart en fördel. Risken är att man blir hemmablind och att man som forskare inte förmår att utmana och söka sig bakom de utforskades egna omedelbara självförståelse och självpresentation.¹⁰⁵

Vi kommer att använda oss av våra egna erfarenheter i de observationer vi gör för att förhoppningsvis kunna se saker, problem som fördelar med Bliss-användandet som våra intervjupersoner inte direkt säger till oss i intervjuerna. Även eller rättare sagt för att vår erfarenhet om Bliss inte är speciellt stor tror vi att den med större sannolikhet blir till ett stöd i våra observationer än upphov till att en hemmablindhet uppstår.

¹⁰⁰ Holme, Solvang sid. 108

¹⁰¹ Ibid

¹⁰² Svensson, Starrin sid. 53

¹⁰³ Ibid sid. 53-56

¹⁰⁴ Jørgensen i Svensson, Starrin sid. 13

¹⁰⁵ Svensson, Starrin sid. 14

Vi tycker att en deltagarobservation passar väldigt bra i vår undersökning eftersom vi genom observationen även kan se oss själva som informationskällor. Vi kan komplettera den informationen som användarna ger oss med våra egna observationer och förhoppningsvis på detta sätt skapa en mer nyanserad bild av det som vi studerar. Genom observation så hör vi inte bara om användarens upplevelser utan vi kan också se en del av dem i praktiken. Detta gör vi genom att observera användarna under intervjun, men också det som händer före och efter, från att vi kommer till vi går. Att inte bara observera användarna under intervjuerna tror vi är viktigt för att det då är en mer informell situation och användarna kanske är mer avslappnade. Vi kommer att se på hur användarna använder språket Bliss och sina medium, men samtidigt också vad de säger med kroppsspråk, miner, gester med mera för att kommunicera vid interpersonell kommunikation.

Tanken när vi började vår planering var att delta i användarnas vardag åtminstone för några timmar och att ställa frågor mer spontant och relaterade till vad som hände runt omkring. Det hade förmodligen gjort att användaren lättare hade kunnat beskriva sitt användande eftersom det är lättare att minnas när man utför handlingen i fråga. Vi tror också att användaren kanske tar för givet vissa saker när de berättar för oss för att det är vardag för dem, men vi kanske inte uppfattar detta i en enskild intervju. Det skulle till exempel kunna vara att de förutsätter att vi har vissa tekniska förkunskaper som vi inte har. Hade vi sett det i praktiken hade det kanske inte undgått oss på samma sätt. Trots att detta ganska säkert hade varit mer ideala förhållanden så har vi valt att i stället lägga tyngdpunkten på intervjun av olika anledningar. Mycket handlar om att det är väldigt tidskrävande både för oss och för våra användare och detta är den anledning som det främst hängt på. En del av våra användare hade dessutom begränsad tid att avsätta och vi hade inte kunnat utföra observationer på dem. En annan anledning är att våra användare bor mellan ett brett geografiskt avstånd. Den enskilda intervjun använder vi som en observationssituation eftersom vi kommunicerar med dem interpersonellt och det faktiskt är detta som vår undersökning handlar om. Därför så kommer vi att bygga in detta i vår undersökning och samtidigt under intervjun studera hur användarna använder Bliss. Vi kommer på så sätt att göra deltagande observation men under en kortare tid, det vill säga under och runt intervjun.

5.2 Urval

Då vårt syfte med denna uppsats på inget sätt är ett försök till att generalisera utan vi vill få så mycket information om våra användare som möjligt, det är viktigare för oss att få rätt intervjupersoner än att få ett representativt urval. Statistisk generalisering och representativitet är inte några centrala syften i kvalitativa metoder¹⁰⁶. Trots detta är det önskvärt när man intervjuar att få en bred skara intervjupersoner, med olika egenskaper och förutsättningar. Detta för att få en större möjlighet att se olikheter mellan våra intervjupersoner. Strävar man inte efter att få intervjupersoner med skilda egenskaper är det lätt hänt att de man intervjuar är väldigt lika och att de olika intervjuerna kan då i princip ge samma resultat. I vårt fall skulle det vara intressant att intervjua Bliss-användare som är i olika åldrar, har använt symbolspråket olika länge och med olika funktionshinder. Genom att intervjua Bliss-användare med till exempel olika funktionshinder skulle vi kunna täcka en bred grupp av Bliss-användare och på så sätt förhoppningsvis kunna få en fylligare bild av detta symbolspråk och medium. Eftersom det finns förhållandevis få Bliss-användare har vi valt att i princip låta alla som velat vara med i vår undersökning få vara med. Vi anser att för att överhuvudtaget kunna få intervjupersoner till vår undersökning har vi inte möjligheter att sätta upp några krav på att användarna skall ha något speciellt funktionshinder, ålder och så

¹⁰⁶ Holme, Solvang sid. 101

vidare. Detta grundar vi på att det som vi tidigare sagt bara finns cirka 500 Bliss-användare i Sverige och att vi inte alls vet hur många som bor i Västsverige, vi har tyvärr ingen möjlighet att inom ramarna för denna uppsats åka land och rike runt utan måste också tänka på var våra intervjupersoner bor. Vi har för att hitta intervjupersoner varit i kontakt med olika människor som möter och jobbar med Bliss-användare. Detta gjorde vi för att få hjälp att hitta intervjupersoner som dessa ”experter” trodde skulle kunna ge en fruktbar intervju. Experterna har i sin tur kontaktat tänkbara intervjupersoner eftersom de inte har velat ge ut namn och nummer till oss, kontakten har alltså skett genom experterna. Det är viktigt att få bra intervjupersoner, får vi fel personer i vårt urval kan det leda till att hela undersökningen blir värdelös i relation till den utgångspunkt vi har¹⁰⁷.

Vi kontaktade *Britt Amberntson* som jobbar som läromedelsproducent på Specialpedagogiska institutet i Göteborg. Hon sände ut ett brev¹⁰⁸ som vi hade skrivit om vår undersökning till fem Bliss-användare i regionen och två av dessa svarade och är med i vår undersökning. Ytterligare två intervjupersoner kommer från Angeredsgymnasiets Riksgymnasium för funktionshindrade där vi har varit i kontakt med logoped *Marie Börjeson* som informerat om vår undersökning på skolan. Vår femte och sista intervjuperson fick vi kontakt med genom *Lage Persson*, tekniker på DART¹⁰⁹. Vi har känt att dessa personer har varit en naturlig utgångspunkt i vårt sökande efter intervjupersoner. Om vi inte hade fått tag på tillräckligt med intervjupersoner så hade vi använt oss av snöbollsmetoden, det vill säga att fråga de intervjupersoner vi fått tag på om de kände andra som kunde ställa upp.

Det enda krav vi har haft på våra intervjupersoner är att de kommunicerar genom Bliss och att de inte är förståndshandikappade. Vi känner att förståndshandikapp hade gjort att det hade krävts ännu mer av oss som intervjuare i form av förkunskap eftersom vi tror att det krävs en viss vana som vi ännu inte har. Vi tror att det för oss är lättare att intervjua de människor som inte är förståndshandikappade i det här skedet och därav vårt val.

5.3 Intervjuguide

Vi vill i vår undersökning få svar på hur Bliss fungerar som språk och medium i en interpersonell kommunikation. För att göra detta skall vi intervjua Bliss-användare och till detta behövs en intervjuguide. I en intervjuguide anges de ämnen som är föremål för undersökningen och i vilken ordning de kommer att tas upp under intervjun¹¹⁰. Intervjuguiden är en omformulering av våra frågeställningar för att passa i en intervjusituation.

Vi har valt att ha en *halvstrukturerad intervjuguide* och inte direkt ställa frågor från våra frågeställningar. Den halvstrukturerade intervjuformen omfattar en rad teman och förslag till relevanta frågor¹¹¹. De relevanta frågorna behöver inte följas till punkt och pricka utan vi kan forma dem så att de passar i intervjun beroende på hur den utvecklas. Vi kommer att se till att alla frågor besvaras, men kanske inte gör det i den ordning som de står i intervjuguiden.

Vi kommer i vår intervjuguide att ta upp våra frågeställningar, fast på ett sätt som passar bättre i folkmun. För att göra detta så måste vi tänka oss in i användarnas begreppsvärld och ställa frågorna så att de lätt kan förstå vad vi menar. Använder vi oss av de begrepp som står i frågeställningarna som vi tidigare presenterat så finns det en stor risk att de inte förstår vad vi

¹⁰⁷ Ibid

¹⁰⁸ Se bilaga 3

¹⁰⁹ Kommunikations- och dataresurscenter för funktionshindrade

¹¹⁰ Kvale sid. 121

¹¹¹ Ibid sid. 117

menar. Vi måste göra intervjuguiden så lättförståelig som möjligt men ändå behålla innebörden. Låt oss ta ett exempel, om vi vill ha reda på om användaren kan uttrycka sig *emotionellt*, så frågar vi istället om de kan uttrycka sina *känslor* med språket. Sedan spinner vi vidare med frågor som till exempel om det finns tillfällen när de inte kan uttrycka sig med språket och så vidare. Vi fortsätter tills vi känner att vår frågeställning är besvarad och kan även ge dem exempel på situationer när de uttrycker sig känslomässigt för att de lättare ska kunna sätta sig in i frågan. Det kräver att vi har en stor fantasi om användaren har svårt för att förstå vad vi menar. Vi anser ändå att det är en nödvändig egenskap som behövs hos oss och som vi tror att vi besitter eftersom vi ska kunna anpassa oss till användaren och att vi inte kan kräva att de anpassar sig efter oss. Deras förmåga att tala kan vara begränsad på olika sätt vilket kan betyda att vi får anpassa våra frågor på ett sådant sätt att de har möjlighet att svara. Med begränsningar menar vi att vi inte kan förutsätta att användarna kan använda språkets alla funktioner eftersom det är det som vi ska undersöka om de kan. Vi måste också ta hänsyn både till deras funktionshinder och som i alla intervjuer användarnas ovana att bli intervjuade. Att intervjupersonerna är funktionshindrade, speciellt med tanke på deras talhandikapp gör att vi måste vara extra noga med att ställa klara och tydliga frågor som är lätta att besvara för alla våra intervjupersoner. Allt detta har gjort att vi har satt upp frågor som vi har som mål att ha som grund för en dialog men som även kan besvaras relativt kortfattat om detta krävs. Alla detta har gjort att vår intervjuguide ser ut som den gör, tillsynes ganska enkel men med möjligheter att ligga till grund för ett samtal runt de frågor vi kommer att ta upp. Vi kommer i vår resultat redovisning på ett så tydligt sätt som möjligt presentera vilka frågor vi har ställt för att få in den empiri som vi har till våra resultat och dess analyser. Det viktigaste är att intervjun kan täcka de områden intervjuguiden innehåller¹¹² och att vi med hjälp av den kan få svar på våra frågeställningar.

5.4 Vår roll som intervjuare

Vår roll som intervjuare är som medskapare till resultatet av undersökningen eftersom intervjun utgörs av en interaktion mellan oss och intervjupersonerna där vi alla påverkar och påverkas av varandra¹¹³. Därför vill vi berätta om hur vår roll i intervjun kommer att se ut och vilka förkunskaper som vi går in med.

Johannes - har själv en lätt cp-skada som gör att han är välbekant med funktionshinder och miljöerna runt om. Han har själv tidigare varit i kontakt med olika habiliteringar och logopedier runt om i Sverige.

Maria - har läst tillsammans med elever på Sveriges Riksgymnasium för funktionshindrade (Angeredsgymnasiet) och har där kommit i kontakt med många funktionshindrade. Har också jobbat på läger för unga rörelsehindrade som cirkelledare. Har funktionshindrade vänner.

Båda är vi något vana vid funktionshinder, men vi har ingen större erfarenhet om Bliss från början. Vi har läst på inför uppsatsen men tänker lära oss mer under intervjuernas gång. Att vi inte har så mycket förkunskaper kan vi tänka oss vara en nackdel för att vi kan komma in med felaktiga fördomar som kan färga intervjun, men vi kan också tänka oss att vår okunskap kan göra att vi blir öppna för nya infallsvinklar. Vi ska jobba för att det lutar åt det senare.

5.5 Intervjusituation

Vi har genomfört våra intervjuer under perioden 24/4 till 2/5 2002. Alla fem intervjuerna genomfördes på olika dagar, något som var tvunget då vi inte visste exakt hur lång tid

¹¹² Holme, Solvang sid. 101

¹¹³ Svensson, Starrin sid.58

intervjuerna skulle ta. Vi skissade från början med att vi skulle behöva ungefär en timme per intervju men detta är självklart något som vi kommer att anpassa till de olika individerna. En annan anledning till att vi inte kunde göra mer än en intervju om dagen var att våra intervjupersoner geografiskt vissa fall bor en bra bit ifrån varandra.

Var någonstans vi gör intervjuerna kan påverka resultatet en hel del. Vi har valt att i största möjliga mån låtit våra intervjupersoner välja var intervjuerna skall göras för att de skall känna sig så ”trygga” som möjligt under intervjun. Två av intervjuerna sker i intervjupersonernas egna hem. Två andra genomförs på Riksgymnasiets habilitering i Angered och den femte genomförs enligt önskemål av en användare på Admore dagcenter i Uddevalla.

Vi kommer att med hjälp av bandspelare spela in våra intervjuer och föra anteckningar som stöd under intervjuns gång. Vi vet att vissa människor tycker det är lite jobbigt att bli inspelade på band och därför har vi på förväg informerat alla våra intervjupersoner om detta. Vi har bett om tillstånd att använda deras förnamn och spela in intervjuerna på band. Fördelen med en bandinspelning är att vi då kan koncentrera sig på ämnet och dynamiken i intervjun och orden, tonfall och dylikt kan man senare återvända till¹¹⁴.

Vi kommer båda att delta vid intervjuerna för att en av oss kommer vid varje intervju att agera sekreterare och observerare och den andra kommer huvudsakligen att styra intervjun med våra frågor. Detta gör vi för att kunna få någon form av struktur på intervjun och lättare kunna observera intervjusituationen.

Vi har som målsättning att snarast möjligt skriva ut våra intervjuer efter intervjun är avslutad. Detta för att vi med intervjuerna i så färskt minne som möjligt skall kunna skriva ut dem, med hjälp av anteckningar och bandinspelningen så korrekt som möjligt för att underlätta analysen av intervjuerna och observationerna.¹¹⁵

5.6 Påverkan av tolk

För att intervjuerna skall kunna genomföras på bästa sätt kommer en tolk att närvara vid intervjun om intervjupersonen själv finner detta nödvändigt. Detta är nödvändigt i vissa fall beroende på hur duktiga Bliss-användarna är på att använda språket. Det beror också på hur länge de har använt språket och på vilket sätt de är funktionshindrade kan påverka deras förmåga att använda språket. Det finns hjälpmedel som till exempel peklampa och syntetiskt tal som underlättar för den funktionshindrade att kommunicera¹¹⁶ men trots detta kan det ibland vara svårt då vi som sällan eller aldrig har fört en interpersonell kommunikation där en av parterna använder Bliss att helt obehindrat tolka vad intervjupersonerna vill säga. På grund av detta kommer vid behov intervjupersonens tolk om en sådan finns närvara vid intervjuerna för att hjälpa till att tolka om detta behövs. Detta är ett ofrånkomligt problem, vi kan tyvärr inte inom ramarna för denna uppsats lära känna våra intervjupersoner så bra att vi obehindrat kan tolka deras sätt att kommunicera med Bliss. Detta gör att vi eventuellt blir tvingade att få hjälp för att förstå innebörden i det som sägs. Något som vi i intervjusituationen måste ta hänsyn till och tänka på när vi senare kommer att analysera våra resultat. Genom detta så kommer tolken att i sin tur ytterligare att bli ett medium för att om nödvändigt hjälpa oss att förstå vad intervjupersonerna säger.

¹¹⁴ Kvale sid. 147

¹¹⁵ Holme, Solvang sid. 116

¹¹⁶ Falck sid. 43-45

Det finns två problem att ta hänsyn till då en tolk är närvarande vid intervjun. Först och främst blir det då vi behöver hjälp av en person för att ”tolka” ytterligare ett medium att ta hänsyn till. Tolken kommer i detta fall vara ett medium för oss som med hjälp av sina erfarenheter av språket kan hjälpa oss att förstå. Det andra problemet blir att oavsett vi behöver hjälp av tolken som medium för att förstå språket kan de med sin blotta närvaro vara ett sorts brus på så sätt att användaren kanske påverkas av denna person. Att ha en person som man känner närvarande kan förvisso även vara en trygghet. Dessa aspekter är viktiga för oss att ha i åtanke då vi senare kommer att göra våra intervjuer.

5.7 Påverkan av att vara observerad

Vi måste ha med oss in i intervjusituationen att användarna kanske påverkas av vi observerar dem. Vi kommer därför inte att informera våra intervjupersoner om att vi kommer att observera dem. Att vi gör denna dolda observation är för att främst kunna komplettera våra intervjuer genom att samtidigt som vi intervjuar användarna observerar hur de kommunicerar. Dessa observationer kan påverka intervjupersonerna och deras svar och det är viktigt att vi är medvetna om detta. Vi tror dock inte detta kommer att vara ett stort problem då intervjupersonerna troligtvis är mycket vana vid att vara observerade då Bliss-språket oftast kommuniceras genom att man pekar och tittar så ingår observationen som en naturlig del i språket. Att vi är två som genomför intervjuerna gör det möjligt att en av oss koncentrerar sig på observationen samtidigt som den andra intervjuar detta kommer förhoppningsvis att minimera den störning observation kan innebära.

5.8 Reflektioner kring intervjusituationen

Intervjuerna har genomförts med lite olika resultat. Det är sällan då allt runt omkring en intervjusituation fungerar perfekt. Inte heller i vår undersökning har allt fungerat utan problem. Ett tekniskt problem uppkom i det att vid en av våra intervjuer fungerade inte mikrofonen, detta insåg vi tyvärr inte heller förrän intervjun var genomförd. Vi räddas dock av att vi hade fört noggranna anteckningar under intervjuns gång och att vi så fort som möjligt skrev ut intervjun. Utöver detta blev Maria tvingad att göra en intervju ensam då Johannes vid ett tillfälle fick personliga förhinder. Denna intervju fungerade utan några svårigheter trots detta.

Våra fem Bliss-användares ålder skiljer sig en del vilket har gjort att vi har fått olika synsätt på deras språk och medium som troligtvis beror på åldersskillnader men även på att de har använt Bliss olika länge. En av våra intervjupersoner jobbar med att föreläsa om Bliss på skolor och liknande och hade väldigt mycket att säga om språket och mediet. Vi ansåg inte heller att vi hade utrymme för någon testintervju eftersom vi hade så få intervjupersoner utan satsade på att kunna använda alla intervjuer till vår analys. Detta tycker vi har fungerat bra även om det hade underlättat att kunna göra en testintervju. Detta har gjort att vi istället under tiden har fått testa oss fram, men vi har funderat och kommit fram till att detta inte har påverkat våra resultat. Intervjuerna har varierat ganska mycket i längd beroende på hur snabba intervjupersonerna har varit på att kommunicera och hur mycket vi eller intervjupersonerna har valt att utveckla frågorna. Intervjuerna har tagit mellan 45 minuter till två timmar.

Vi hade ett bra stöd från vår intervjuguide och använde denna som en grund för våra intervjuer, vi använde den på det sättet som vi tidigare sagt att vi önskade göra. Genom att ställa de frågor vi i intervjuguiden ställt upp och sedan spinna vidare på dessa har vi fått fram våra resultat. Det som skulle kunna ha gjorts annorlunda med intervjuguiden är att det skulle vara en bra idé att till nästa gång man intervjuar Bliss-användare ställa upp ett större antal

frågor eller teman på förväg innan man börjar intervjuerna för att få ett bättre stöd i intervjusituationen.

Tolkar var närvarande vid fyra av våra fem intervjuer. Vid samtliga av dessa intervjuer agerade de tolkar eller stöd för att förmedla vad användarna ville säga. En av intervjupersonerna använde sig av röstsyntes som var kopplad till Bliss-tavlan och kunde på så sätt kommunicera utan att någon läste av tavlan. I denna intervju fanns logoped närvarande och hjälpte till när det behövdes. I en av våra intervjuer var det bara vi och intervjupersonen närvarande och vi läste själva här direkt av Bliss-tavlan för att se vad personen sade, detta gick mycket bra mycket på grund av att vi i detta skede redan hade gjort ett par intervjuer och fått en större förståelse hur språket var uppbyggt.

Tolkarnas närvaro har enligt oss inte påverkat våra intervjuer eller intervjupersoner märkbart. Vi tror att detta främst beror på att detta är människor som våra intervjupersoner känner väl och som har hjälpt dem att kommunicera många gånger tidigare. Detta märks ganska tydligt när man observerat intervjupersonerna att de på intet sätt verkat vara besvarade av deras närvaro.

Det faktum att tolkar var närvarande vid våra intervjuer gjorde säkerligen intervjuerna lättare att genomföra. Intervjupersonernas funktionshinder hade troligtvis annars ytterligare försvårat intervjuerna. Vi anser dock att intervjusituationen inte märkbart har försvårats av de funktionshinder som våra intervjupersoner har. Visst är det så att vi kanske hade fått fylligare svar om de personer vi intervjuade kunde tala med munnen och de flesta intervjuer hade också tidsmässigt gått fortare. Det finns också en möjlighet att vi kunde fört en mer livlig diskussion runt vissa frågor än det vi gjort nu om inte intervjupersonerna hade varit funktionshindrade. Med tanke på att vi vill studera hur Bliss fungerar som språk och medium genom att intervjua användare av detta symbolspråk, har det varit omöjligt att komma runt användarnas funktionshinder, utan vi har fått anpassa våra frågor till deras möjligheter att svara.

Våra egna observationer som vi genomförde som komplement till intervjuerna har varit ett värdefullt hjälpmedel för att se på vilket sätt intervjupersoner förstärker sitt språk. Behovet av att observera har varierat beroende på vem vi har intervjuat. Det har också varit ett värdefullt undersökningsinstrument för att se hur logoped eller assistenter påverkar användarna. Observationerna var också lättare att genomföra när vi båda deltog i intervjun då det var svårt att både intervjua och hålla reda på den övriga situationen i den intervjun då vi båda inte deltog.

5.9 Intervjupersoner

Här följer en kort presentation av våra intervjupersoner. De är alla funktionshindrade och hade en CP-skada samt att de kommunicerar genom Bliss. De är mellan 17 och 41 år gamla.

5.9.1 Anders

Anders är sjutton år och bor i Göteborg, han går första året på Medieprogrammet på Riksgymnasiet för funktionshindrade i Angered. Han har använt Bliss sen han var fyra år och tycker att språket var svårt att lära sig. Anders har ingen personlig assistent.

5.9.2 Katherine

Katherine är 41 år och bor i Uddevalla, hon arbetar med diverse uppgifter på ett dagcenter i Uddevalla, men går också skola och läser bland annat svenska. Hon har använt Bliss sedan

hon var ungefär arton år gammal och lärde sig grunderna av Bliss på fem veckor. Katherine har en personlig assistent.

5.9.3 Hoa

Hoa är 20 år och bor på ett elevhem för elever som läser på Riksgymnasiet för funktionshindrade i Angered. Hans familj bor i Halmstad. Han läser på medieprogrammet och har engelska som tillval, och går tredje året av fyra. Han har använt Bliss sedan han var åtta år. Hoa har en personlig assistent när han är i Halmstad.

5.9.4 Edde

Edde är 32 år gammal och bor i Ulricehamn. Detta är hans födelseort men bitvis har han även bott i Göteborg. Edde har använt Bliss sedan han var sex år gammal. Han arbetar för organisationen DHR med att försöka att nå ut i medierna med en mer trovärdig bild av funktionshindrade och inte att den ska vara så "sockersöt". Edde har sju olika assistenter som hjälper honom i hans vardag, en eller två åt gången.

5.9.5 Marika

Marika är 28 år och bor i Lindome utanför Göteborg och där har hon bott hela livet. Hennes föräldrar bor några minuter från henne. Marika är enligt Lage Persson, tekniker på DART "Sveriges bästa blissare", och hon har använt Bliss sedan hon var tre år gammal. Marika jobbar med att föreläsa om Bliss på olika skolor. Hon talar nästan alltid utan tolk och har bara personlig assistent vissa tider på dygnet.

5.10 Undersökningens kvalitet

Vi kommer under denna punkt att sammanfatta de kvalitetsfaktorer vi redan har skrivit om och ta upp övriga synpunkter runt undersökningens kvalitet.

Problemet att få giltig information är mycket mindre när man jobbar med kvalitativa metoder och undersökningar än i kvalitativa studier. Detta för att i kvalitativa studier har en mycket stor närhet till de vi vill studera.¹¹⁷ Detta är något som kan tänkas stämma vid optimala förhållanden. Våra intervjupersoner hade alla använt Bliss under en mycket lång tid och hade alla stora kunskaper om hur det används. Det skulle kunna ha varit så att vi hade kunnat få intervjupersoner som inte alls hade den kunskap om detta symbolspråk och Bliss-tavlan som behövs för att svara på de frågor som vi ställde. Det kan också hända att de svar vi fått från Bliss-användarna inte är korrekta utifrån hur de använder Bliss. Detta är för oss mycket svårt att kontrollera men vi har heller ingen anledning att misstro det som de säger.

Intervjuerna har också varierat i kvalitet. Detta beror på dels att vi i de senare intervjuerna kunde ändra en del av de frågor vi har ställt. Vi har gjort detta då vi under intervjuernas gång har känt ett behov att korrigera en del av de frågor vi tagit upp. Vi har dock använt oss av samma intervjuguide till alla intervjuer och vi känner inte att våra resultat har påverkats av våra ändringar, men våra intervjuer har gått smidigare efteråt. Kvalitén har även påverkats av hur duktiga intervjupersonerna har varit på att kommunicera med Bliss. Hade vi haft möjlighet till att göra en testintervju hade säkert detta problem med intervjufrågorna kanske minimeras.

I denna undersökning har vi intervjuat och observerat Bliss-användare och kommit fram till resultat som enligt oss är giltigt för vad dessa personer tycker och tänker om de frågor vi har

¹¹⁷ Holme, Solvang sid. 94

ställt till dem. Det viktiga att tänka på i detta sammanhang är dock det faktum som vi tidigare talat om att en tolk har varit närvarande vid intervjuerna. Vi anser dock att deras närvaro inte påverkat resultaten då tolkarna såg ut att känna till användarnas kommunikation väl. Vi följde oftast även kommunikationen på Bliss-tavlan och kunde uppfatta att det som användaren sa stämde. Vid flera tillfällen frågade också tolkarna om de hade uppfattat användarna rätt.

Att intervju funktionshindrade har inte varit helt oproblematiskt, det finns ett problem i det att det är inte alla gånger helt säkert att vi förstått helt klart och tydligt vad våra intervjupersoner har velat säga. Det har till exempel inte alla gånger varit tydligt vilken symbol användaren har velat peka på och så vidare. Detta är något som främst har berott på användarnas fysiska handikapp som deras CP-skada som begränsar deras motorik, vilket har gjort att det ibland varit lite svårt att direkt förstå vilken symbol som markeras. Vi har varje gång som det varit några oklarheter ställt om samma fråga, kontrollerad med tolken, då sådan har varit närvarande för att på olika sätt minimera den risk som finns för dessa förståelseproblem. Detta är även något vi har tänka på i vår analys av resultaten, att vi kan ha förstått något fel eller att våra intervjupersoner kan ha missuppfattat våra frågor. Problem som dessa är oundvikliga vid intervjuer. Vi har inhämtat resultaten till vår undersökning genom intervjuer med funktionshindrade, genom Bliss som är ett språk som vi innan denna undersökning hade relativt liten erfarenhet av. Något som kan ha bidragit till en försvårad förståelse även om vi under intervjuernas gång har jobbat mycket hårt för att minimera detta genom som tidigare sagt många gånger ställa om frågan, kontrollera att intervjupersonen har förstått och tagit hjälp av tolkar då dessa har funnits närvarande. Vi har vid analysen av det material som fick fram haft dessa eventuella förståelseproblem i bakhuvudet för att på så sätt minimera dess verkningar.

Våra val av intervjupersoner har säkert påverkat vår undersökning på så sätt vi dels fick intervjupersoner som ville vara med i vår undersökning, med den typen av urval vi i denna undersökning har gjort att vi på intet sätt har påverkat vilken typ av Bliss-användare som har deltagit i vår undersökning. Detta gjorde att det fanns en risk att vi skulle få fem ganska lika intervjupersoner som kanske skulle haft ganska lika åsikter. Vi måste erkänna att vi haft lite tur som fått i alla fall fått fem så olika individer i vår undersökning. Hade vi inte fått det hade vårt val av urvalsmetod kanske mer påverkat våra resultat och analyser än vad det nu har gjort. För även om det finns en risk att vi fått en ovanligt ”duktig” skara Bliss-användare som vi intervjuat gör inte detta speciellt mycket då vi inte har som mål att statistiskt generalisera våra resultat. Däremot skall vi säga att det skulle vara intressant att undersöka och tala med människor som inte använt symbolspråket och mediumet så länge som våra intervjupersoner. Då hade det kanske kommit fram andra intressanta synpunkter.

Vi observerade samtidigt som vi intervjuade Bliss-användarna för att själva kunna se hur de kommunicerar genom sitt medium och hur det fungerar. Detta tillsammans med enligt oss väl genomförda intervjuer har gjort att vi har fått en bild av de fem Bliss-användarnas användning av sitt språk och medium vid interpersonell kommunikation.

Vi skulle ha velat återkomma och intervju samma personer igen efter att vi själva hade fått en praktisk träning av att tala med Bliss-användare för att då ställa ytterligare frågor med våra erfarenheter i baktanke. Nu fanns det tyvärr inte tid för detta inom ramarna för denna C-uppsatsen men det hade kanske gett ett litet annorlunda resultat. Problemet som gjort att vi undvikt detta är att vi redan hade intervjuat de som ville vara med i vår undersökning som bor i ett rimligt avstånd från Uddevalla. Det finns inte många Bliss-användare och de som finns står inte precis i telefonkatalogen.

Sammanfattningsvis har vi lyckats ganska väl i detta ganska komplexa ämne att hålla en relativt god kvalitet. Mycket av detta beror säkert på att de Bliss-användarna vi talat med har visat ett stort intresse och ansträngt sig för att komma med väl genomtänkta svar. Med andra intervjupersoner skulle denna undersökning mycket väl kunnat se annorlunda ut och dess resultat lika så.

5.11 Sammanfattning

Vi har i detta kapitel presenterat metod och material för vår undersökning. Vi kommer i denna undersökning att använda oss av kvalitativa intervjuer tillsammans med observationer för att undersöka fem Bliss-användare om sitt språk och Bliss-tavla. Vi har diskuterat runt vilken påverkan tolkar har haft för intervjuerna, hur man kan påverkas av att vara observerad och reflekterat över intervjusituationen, presenterat våra intervjupersoner och diskuterat runt undersökningens kvalitet.

6. VÅRA RESULTAT

Vi har nu kommit fram till vår resultatredovisning. Denna har vi delat upp i två delar, det vill säga i Bliss som språk och hur användningen av medium fungerar i en interpersonell kommunikation. Detta är samma uppdelning som tidigare i vårt syfte och i våra frågeställningar. Vi kommer att redovisa, analysera och diskutera de resultat som vi i vår undersökning har fått fram. I denna del lägger vi direkt våra resultat under respektive frågeställning för att knyta dessa samman så tydligt som möjligt.

6.1 Hur Bliss som symbolspråk fungerar i den interpersonella kommunikationen

Vi har nu kommit till vår första del av undersökningen som avser Bliss som symbolspråk och hur detta fungerar i den interpersonella kommunikationen. Detta har vi gjort genom att jämföra symbolspråket Bliss med verbal kommunikation. Denna huvudfråga är uppdelad i tre underfrågor:

6.1.1 Hur fungerar Bliss i användarens behov av att uttrycka sig i emotionella syften?

Vi har här tagit reda på om och hur användaren tycker att de kan nyansera sig tillräckligt för att uttrycka sina känslor. Språk har en känslomässig eller emotiv funktion, det vill säga att vi hos mottagaren vill väcka eller förmedla är en känsla¹¹⁸. Vi har här fått svar på hur Bliss fungerar för användarna för att uttrycka sig emotionellt.

När det gäller Bliss som symbolspråk, med betoning på symboler, så fungerar det inte särskilt bra att uttrycka sig emotionellt eftersom symbolerna i sig är väldigt generella och det finns inte så många nyanser bland dem. De är väldigt enkla så som "glad, ledsen, trevlig, besvärlig, obehaglig, skön, kär" och så vidare. När vi frågar användarna hur de till exempel tycker att de kan uttrycka känslor genom Bliss, så svarar till exempel Kathrine att symbolerna är för få och att hon önskar att fler utvecklas. Om användarna vill uttrycka mer nyanserade känslor så måste hon eller han ha en stor kreativitet och fantasi i att utveckla nya ordkombinationer. Detta gör de då genom att kombinera olika ord för att få fram mer nyanserade känslbilder. Vi ska ge ett exempel på hur vi observerar att Edde använder sin fantasi för att förklara hur han känner. Edde berättar om hur han blev mottagen i en av sina skolor och hur hans första klass där var en "död grupp". Han beskriver vidare sin nästa klass som "himmelriket". Dessa ordkombinationer skapar Edde själv. Detta är ord som vi oftast inte använder i verbalt talat språk eftersom vi har lättare att använda nyanser. Edde använder sig av metaforer här och vi förstår vilka känslor han vill få fram utan problem. Detta är Eddes förtjänst i och med hans fantasi och kreativitet och en annan användare kanske inte hade kunnat uttrycka dessa känslor lika väl.

Vi talade också med en del användare om det går att svära med symbolerna vilket kan användbart om man vill uttrycka något riktigt negativt, och det visar sig att det finns inga symboler för att svära, men det går att bokstavera. Vi observerar till exempel när Edde bokstaverar "F A N", när han beskrev att han ger fan i människor som har negativa fördomar om honom. Här var det inte symbolerna i sig som uttryckte hans känslor utan han använde sig av bokstavering som komplement. Det tyder på att symbolerna i sig inte fungerar fullt ut, men användaren kan ändå komplettera detta och på så sätt uttrycka sig fullt ut.

I och med att symbolerna för känslor är få så kan ibland språket Bliss bli lite för uppenbart. Ibland när vi uttrycker känslor så vill vi att betydelsen ska ligga lite undagömd, vi vill antyda

¹¹⁸ Nilsson, Waldemarson sid. 24

saker, vilket Bliss-symbolerna inte kan göra så bra. Marika ger flirt som exempel när vi frågar om det är svårt att uttrycka vissa känslor och där hon svarade att ibland kan hon tycka att det är svårt att uttrycka sig. Hon förklarar:

"Det är svårt att flirta. Då måste kanske assistenten hjälpa till om inte han (flirten) förstår med en gång..."

För att kompensera symbolerna så får assistenten gå in och hjälpa till i flirten vilket kanske inte är så önskat. Här fungerar symbolerna inte så väl och är för få för att undertyda betydelser.

Det är viktigt att påpeka att användarna inte är helt överlämnade till att uttrycka sig enbart med de skrivna symbolerna i sin kommunikation. De har också tillgång till sin icke-verbala kommunikation (IVK) som kan betyda väldigt mycket för att kunna uttrycka sig emotionellt. En stor tillgång här är ansiktsuttryck som visar vad vi tycker och tänker. När vi talar med användarna så växlar vi hela tiden mellan att titta på deras Bliss-tavla och deras ansikte för att kunna förstå dem fullt ut. När vi har haft en tolk så har vi inte följt tavlan så noggrant utan mest koncentrerat oss på att se på användarnas ansiktsuttryck eftersom det ger så mycket information. Utan IVK så hade det varit mycket svårare att förstå de känslor som användarna försökt att uttrycka.

De flesta av användarna använder sig också till viss del av sin röst för att förstärka det som de säger. Vissa kan uttala en del ord och alla använder jakande och nekande läten. Dessa förstärker känslorna och betonar graden av hur mycket de menar med vad de säger. Om till exempel vi ställer en fråga och användaren pekar på ja, så förstår vi att det betyder ja, men känslograden förstärks genom ett jakande läte och kanske också IVK i form av nickningar. Detta är någonting som vi observerar vid flera tillfällen under intervjuerna.

Vi ser alltså att symbolerna i Bliss kan uttrycka känslor men dessa är väldigt grundläggande. Användarna kan också använda sig av att lägga samman symboler som bildar nya ord, på detta sätt kan de också använda sig av sin kreativitet och fantasi genom att skapa egna ord och formuleringar som uttrycker deras känslor. De har också stor hjälp av IVK för att visa nyanser hos deras känslor. För att förstärka känslouttryck så kan de även använda sin röst för att betona känslograden.

6.1.2 Hur fungerar språket Bliss vid nya kontakter i en interpersonell kommunikation?

Vi har här tagit reda på om användarnas erfarenheter av hur "främmande" människor uppfattar ett språk som Bliss. Vi frågade oss här om användarna upplever att det fungerar på ett bra sätt att knyta nya kontakter med hjälp av detta språk och om det finns enligt användarna en skepticism bland människor för Bliss som försvårar den interpersonella kommunikationen.

Vi ser på Bliss-symbolerna och vid en första anblick är ganska svårt även om det går att gissa sig till vad en del av dem betyder. Däremot är det inte svårt för oss som aldrig varit i kontakt med språket eftersom vi kan läsa det bokstaverade ordet över symbolen. Personligen så tyckte vi inte att det var några större problem vid våra första möten med språket, och alla användare är överens om att de brukar göra sig förstådda för det mesta. Det som krävs är att människor är intresserade och tar sig tid med att försöka förstå.

Någonting som hindrar vissa människor att ta en första kontakt med Bliss-användare är att det tar tid att tala med dem och det kan kännas som om man inte orkar eller hinner om det bara är småprat. När vi frågar Edde om vissa personer kan bli skrämde av honom på stan så berättar

han om en situation där en bekant bara hade gått förbi honom på stan utan att stanna och prata. Hans teori var att hon hade bråttom och undvek att tala med honom för att hon visste att det tar tid. När människor inte har en vana av Bliss så tar det längre tid att samtala och detta är någonting som vi observerar när vi jämför vår egen och tolkarnas snabbhet i att förstå. Ögat är inte så vant vid hur det talas och var symbolerna har sin plats. Talet går mycket fortare för en person som känner till språket. Ett alternativ för användarna är att använda sin tolk om de har en för att tala fortare. En av de som använder sig av en tolk till stor del bland främmande människor är Kathrine, för att hon annars upplever att hon inte blir förstådd. När det gäller att tala genom en tolk vid möten med främmande människor så förklarade Edde vikten av att tolkarna har lärt upp den förmågan och tolkar det som han vill säga på rätt sätt. När användaren har en bra tolk så hinner ofta tolken tyda vad användaren ska säga innan han eller hon har hunnit bilda alla ord i meningen. Särskilt när användarna bokstaverar ord så blir språket smidigare om tolken hinner säga ordet innan det är färdigbokstaverat. Detta är av stor vikt vid nya möten för att underlätta tidsaspekten och människor kan känna att det är lättare till kommunikation. Detsamma gäller för Anders som talar genom en talsyntes. Han är också den av användarna som tycker att det är lättast att tala med främmande människor. Kanske är det så att talsyntes gör att språket blir mer lättillgängligt eftersom det blir mer likt att tala så för att det är närmare ens eget sätt att tala.

Marika talar nästan alltid helt själv och ser att det går väldigt bra för henne i nya möten med människor. När vi frågar om hon någon gång använder sig av tolk så svarar hon att de enda tillfällena som hon känner att hon måste ta en tolk till hjälp är när hon talar till många människor samtidigt. När hon talar till en stor publik när hon föreläser så kan inte alla se tavlan och därför behöver hon en röst. Hade publiken däremot kunnat se symbolerna så är det möjligt att hon hade talat själv. Marika känner att alla människor kan förstå henne så länge som de kan läsa, däremot när det gäller barn så kan hon ibland behöva sin tolk.

Som vi ser det så fungerar Bliss som språk bra vid möten med främmande människor eftersom orden står textade över symbolerna. Om personen i den nya kontakten har tålmod så kan de förstå vad användaren säger. Användaren kan också ta hjälp av sin tolk och det är till stor fördel om tolken väl känner till hur användaren talar. Användaren behöver också hjälp av tolken när han eller hon talar till flera människor samtidigt eller till de som inte kan läsa, till exempel barn.

6.1.3 Kan användarna genom Bliss formulera sig poetiskt, det vill säga att uttrycka toner i språket?

Med denna fråga har vi tagit reda på om användarna kan paketera sina budskap poetiskt, att hitta toner såsom ironi, dialekt, jargong och så vidare. Vi vill veta om språket är tillräckligt för att kunna nyansera kommunikationen.

Återigen som vi skrev när det gäller frågan att kunna formulera känslor i språket Bliss, så är symbolerna i sig ganska knappa. För att kunna använda nyanser i känslor så måste användarna ofta använda sig av IVK, sin egen röst eller sin tolk. Detta gäller även den poetiska funktionen i språket. Bliss-symbolerna i sig ger inte särskilt mycket nyanser om inte användarna som vi nämnde förut tillverkar egna ordkombinationer, vilket kräver kreativitet och fantasi.

Användarna tenderar till att inte använda sig så mycket av nyanser i sitt språk utan att de väljer att uttrycka sig mer avskalat. Det ser vi framför allt när vi frågar om de kan beskriva sig själva som personer. Så här svarar till exempel Kathrine om sina personliga egenskaper: "Jag är ledsam, arg, glad, allt möjligt."

Vi förstår vad Kathrine menar men nyanserna i språket finns inte där. Själv påpekar hon att det är för att hon inte har tillräckligt med symboler och vill ha fler.

Vi ser att det finns en skillnad bland de användare som använder sig av att bokstavera ord i stor utsträckning och de som i stort sett enbart använder sig av symbolerna. De som bokstaverar har ett större ordförråd, men det krävs mer av de som bokstaverar och det är mer tidskrävande. Edde är en av de som bokstaverar och så här beskriver han sig själv: "Jag skriver.. Jag vet inte, men jag tror att jag inte ger upp och jag får igenom många idéer och jag arbetar mycket. Jag är som jag är och de som känner mig säger att jag gör ett bra arbete."

Eddes språk är mer rikt och nyanserat, vilket ofta beror på att han använder sig av att bokstavera ord emellanåt. Detsamma gäller för Marika som också bokstaverar mycket och är väldigt snabb med detta. Hon har också lagt till sina egna bokstaverade ord på sin tavla. Dessa ord är sådana som får språket att flyta mer. Hon använder sig också av egna ordkombinationer och favoriten enligt henne är skit + huvud = skithuvud. När vi talar med Marika så känns hennes språk väldigt nyanserat och likt det verbala språket eftersom hon friskt använder sig av egna ordkombinationer, bokstaving och orden som hon har lagt till på sin tavla. Detta beror dels på att Marika har en fysik som tillåter henne att tala snabbt och att hon är en väldigt duktig Bliss-talare. Vi kan se att det är lättare att för Marika att tala än till exempel Hoa som fysiskt måste anstränga sig mer för att tala. Detta beror på hans funktionshinder som är större än Marikas och han har också svårare att kontrollera sina rörelser än vad hon har och detta påverkar hur mycket användarna uttrycker nyanser. Vi menar om en användare som fysiskt måste anstränga sig mer försöker att skala av meningarna och få fram så att han eller hon blir förstådd, men ägnar sig inte lika mycket åt nyanser. Är det fysiskt lätt att tala så går det snabbare att peka på symboler och bokstavera, vilket gör kommunikationen mer nyanserad. Detta beror förstås också på hur envis personen är i att tala sitt språk nyanserat. Det fysiska funktionshindret behöver inte vara ett hinder, men vi tror att det har betydelse för nyanserna i språket.

En annan aspekt som vi tror har betydelse för den poetiska funktionen i språket är att det tar mer tid för de flesta av användarna att tala med Bliss än de som talar verbalt. En av anledningarna till att de talar utan större nyanser är för att få det som de vill säga att gå fortare. De säger då det som är mest nödvändigt för att få mottagaren att förstå. Marika och Edde är de som talar fortast och de är också de som har mest nyanser i sitt språk vilket vi märker av när vi observerar dem.

Det är också så att alla Bliss-användare inte kan läsa bokstäver utan använder enbart Bliss-symboler. Detta beror på att Bliss-symboler är lättare att lära sig än bokstäver. Det gör naturligt att dessa användare inte kan bokstavera ord, vilket gör att deras nyanser blir färre. Dessa användare blir mer begränsade till symbolerna och måste ha större fantasi för att kombinera dessa om de ska uttrycka sig nyanserat.

När det gäller den poetiska funktionen i språket så är en stor tillgång IVK. Vi ser att alla våra användare använder sig av IVK och utgör en stor del av deras språk. När till exempel Anders beskriver sig själv som "sur" så hade vi inte förstått att han var ironisk om han samtidigt inte hade skrattat. Vi ser också att ansiktsuttryck förmedlar väldigt mycket nyanser i språket och det använder alla användarna mycket. De kan också använda övriga kroppen, givetvis i olika grad på grund av funktionshinder för att förmedla nyanser i språket.

Trots att Bliss är ett skriftspråk låter det som ett talat språk. Särskilt hos de användare som bokstaverar. Språket låter som de talas och att användarna använder det som ett talspråk. Det som får det att låta lite torftigt är som när vi som samtalspartners ljudar det som användaren sade för att försäkra oss om att vi tolkade dem rätt. Vi läste orden rakt av ett och ett, medan en van och bra tolk kan få språket att låta mer flytande.

Det som Bliss-användarna till viss del missar i sitt språk är olika betoningar och dialekter som finns i det verbala språket, men det finns sätt att överkomma detta. Ett sätt är om användaren har en duktig tolk som kan betona åt användaren och vet hur de vill använda språket. Användaren använder då tolkens röst till nyanser. Detta fungerar i och för sig inte när det gäller dialekter. Användaren kan komma från Lappland och tolken från Skåne, och då går det förstås inte att se varifrån som användaren härstammar. Däremot kan användaren bokstavera dialektala ord, till exempel "bamba" som på göteborgska betyder skolbispisning. På så sätt går det att härstamma varifrån användaren kommer. När det gäller betoningar på ord så har vi sett att om användaren vill betona något starkt så kan de till exempel peka på en symbol flera gånger och på så sätt göra det starkare. De kan också verbalt ljuda jakanden och nekanden och betona genom ljud vilket gör språket rikare.

Vi som samtalspartners kan också hjälpa till med att berika användarnas språk i vår konversation. Ibland går fortare att tala om vi ställer följdfrågor för att hitta rätt nyans eller ord i språket hos användarna. Användarna kanske inte uttrycker sig precist och för att få det mer förståeligt ställer vi en följdfråga. Till exempel som när Edde nämner "kvinnan i slottet" så frågar vi "Drottning Silvia?" och han svarar jakande. Det gäller alltså inte bara att användaren av Bliss är kreativ och har fantasi utan också att samtalspartnern kan vara med och hjälpa till för att förstå. Detta får förstås inte gå till överdrift, utan användaren måste förstås få tala själv.

För att sammanfatta denna fråga så kan Bliss-symbolerna erbjuda den poetiska funktionen men den är begränsad till användarens kreativitet och fantasi. För de användare som kan så går det att komplettera med att bokstavera ord och göra egna symbolkombinationer. Användarna kan också till stor del använda IVK för att uttrycka nyanser i språket, de kan också uttrycka betoningar genom sin tolk eller till exempel peka flera gånger på en symbol. Till viss del så kan en del av användarna bokstavera dialektala ord, men uttalet försvinner. Vi kan också som samtalspartner vara med och bidra till att hitta nyanser fast det får vara i måttlig skala.

6.2 Brus vid användning av medium i interpersonell kommunikation

Vi kommer här under att redovisa, analysera och diskutera de resultat som vi i vår undersökning har fått fram gällande vår andra huvudfrågeställning, som handlar om vilka typer av brus som kan uppstå när Bliss-användaren använder sig av medium i den interpersonella kommunikationen.

6.2.1 Vilka typer av fysiologiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?

Fysiologiskt brus är som tidigare sagts den typ av brus som kan uppstå på grund av något fysiologiskt eller tekniskt problem som knaster på en telefonledning med mera. Våra intervjupersoners svar har varierat angående vilka typer av problem eller brus de kan tycka sig finna med Bliss och här då främst med sin Bliss-tavla när de kommunicerar i interpersonell kommunikation.

När vi frågar våra intervjupersoner om det finns något tillfälle då deras Bliss-tavla inte gått att använda svarar alla användarna säger att de sällan upplever någon form av problem med sin Bliss-tavla. Hoa och Anders säger sig aldrig ha upplevt några fysiska eller tekniska problem med sina Bliss-tavlor. Det verkar inte på användarna som de upplever fysiologiska problem ofta, men det händer och vi ska nu ge exempel på dessa. De fysiologiska brusen uppstår enligt användarna oftast på grund av någon form av tekniskt problem. Det kan röra sig om själva tavlan i sig som att den av någon anledning är frånvarande. Detta kan till exempel vara i en situation när användaren är sängliggande. När vi intervjuar Kathrine om hennes tavla och frågar om de problem hon haft berättar hon om en situation där tavlan var frånvarande. Hennes Bliss-tavla hade ramlat ur ryggsäcken när hon skulle till sjukhuset och verkligen hade behövt att kommunicera. Situationen löste sig ganska bra dock genom att hennes personliga assistent kan förstå en del av vad hon säger verbalt. Den här användaren använder sig inte av en rullstol och kom med en intressant synpunkt. Kathrine menar att det är lättare för de rullstolsburna att ha med tavlan då den ofta är fastsatt på deras stolar, medan hennes assistent har den i sin väska och tavlan lättare blir glömd.

”Det som kan vara problem med tavla är att de som sitter i rullstol har deras kartor på rullstolen och är alltid med. Så bra har inte jag tyvärr inte utan min assistent har den i sin väska det gör att den är väldigt lätt att glömma.” (Kathrine)

När vi talade med en av de rullstolsburna användarna och frågade om hon någon gång hade glömt sin Bliss-tavla var svaret mycket tydligt.

”ALDRIG, inte en chans, skulle ni glömma munnen?!” (Marika)

Det är däremot inte bara frånvarande tavlor som kan orsaka fysiologiskt brus, utan det kan också vara eventuella tillbehör som pekdon. Eddes personliga assistent berättar på uppmaning av honom när vi frågar om hans peklampa någon gång har varit ett problem om en situation där det inte gick att tala då peklampen användaren använde för att peka på tavlan med gick sönder.

- Vi fick försöka att klara oss utan. Det är svårt att komma till hjälpcentralen snabbt och få hjälp. Det tog en eftermiddag, en kväll och sedan en dag och det var jättejobbigt. Man fick köra ja- och nej-frågor. Det blev väl ungefär som om du valde att se på teve och ligga en stund extra tror jag...

Assistenten får Eddes medhåll.

Saker som detta gör användaren mer eller mindre totalt språkligt handikappad. Detta tar sig i uttryck att användaren inte kan kommunicera alla sina behov och blir lidande av detta. Just den här situationen tar tydligt upp hur viktigt det är att kommunicera och hur outhärligt mediet är.

För att ut ytterligare information om problem som de hade haft med sin Bliss-tavla frågade om det fanns platser och andra tillfällen där de inte kan använda sin tavla och fick följande svar.

Andra situationer när fysiskt brus kan uppstå enligt bland annat Kathrine är till exempel när man är ute och åker bil, där är det knappast lämpligt att föraren sitter och tittar på Bliss-tavlan istället för på vägen. Detsamma gäller även när användaren är på rullande fot och vill säga något, men kanske är upptagen med att köra sin rullstol. Problemet här är att användaren är upptagen fysiskt och inte kan kommunicera, medan den föregående situationen i bilen i stället handlar om att mottagaren är upptagen och inte kan se kommunikationen. Användarna tar också upp mörker som kan vara ett problem eftersom de då inte kan se tavlan om de inte har

en lampa tillgänglig. Vi tycker att denna typ av problem egentligen inte borde vara svåra att lösa, det skulle inte vara så svårt att koppla en liten lampa till Bliss-tavlan eller på något sätt göra den upplyst. Hur man skall lösa problemen på rullande fot och i bil är lite klurigare inte minst ur trafiksäkerhetssynpunkt och om trafiksäkerhet kan vi mycket lite för att komma med förslag till en lösning. Anders som använder sig av talsyntes kopplat till sin Bliss-tavla har inte samma problem.

Vi hade kunnat tänka oss att användarna skulle ha synpunkter på att storleken på tavlan eller dess symboler eller något annat som skulle ha en direkt koppling till mediet. Detta har inte varit fallet och beror sannolikt på att tavlorna kan anpassas på ett sådant sätt som passar den enskilde användaren. Vi märkte när vi observerade användarna att de alla hade god kontroll när de använder Bliss-tavlan oavsett om de använder sitt finger, pekpinne eller en pannlampa för att peka på symbolerna. Alla våra användare har använt Bliss under en lång tid och vant sig vid sin tavla och ser kanske inte de aspekter som skapar problem och brus vid interpersonell kommunikation. Vi ser själva att Bliss-tavlan är utvecklad på ett sätt som gör det så lätt som möjligt att hitta de symbolerna man söker så fort som möjligt. Det är ett faktum som alla våra intervjupersoner säger på olika sätt att Bliss-tavlan är deras röst genom vilken de kommunicerar. Precis som vår röst och vårt tal kan få brus genom att vi är hesa eller förkylda så kan Bliss-tavlan upplevas lite problematisk vid som vi tidigare nämnt mörker eller att personen av olika anledningar inte kan se tavlan. De slutsatser vi kan dra av detta är att det inte är speciellt vanligt enligt våra intervjupersoner att de upplever någon form av problem eller brus vid användning av sitt medium vid interpersonell kommunikation. De problem som uppstår beror främst på grund av brister eller problem med pekverktyget eller i att tavlan av någon orsak är frånvarande. Ett exempel på hur pekverktyget kan åstadkomma problem har Edde redan berättat om. Det var ytterligare en intervjuperson som hade ett pekverktyg och det är Hoa som har en pekpinne som sätts fast på huvudet och används för att peka på Bliss-tavlan. Hoa sa inget negativt om sin pekpinne, mer än att den förstörde hans frisyr. Vi såg under intervjuens gång att det var väldigt jobbigt i längden att peka på tavlan. Hoa blev ganska svettig och skulle intervjun hålla på längre än den knappa timmen som vi talade med Hoa skulle det krävas en längre paus. Då han under hela intervjuens gång är tvungen att röra huvudet i en rask takt för att markera vilken symbol han menar, skulle Hoa bli för fysiskt trött för att tala. Det blir brus som försvårar den interpersonella kommunikationen på så sätt att det bland annat blir svårare att se vilken symbol som markeras med mera. Anders som under hela intervjun använde sig av talsyntes skulle kunna få problem om till exempel batterierna tog slut vilket gör hans talsyntes oanvändbar. Med en Bliss-tavla fungerar det som vi precis har gått igenom inte bara på så sätt att man pekar på den. Alla har inte den motoriska färdigheten som gör att de kan använda sitt finger för att peka på tavlan och detta gör ett hjälpmedel nödvändigt för att kommunicera. Detta hjälpmedel blir ytterligare en sak som kan orsaka brus när det inte fungerar som det skall.

6.2.2 Vilka typer av semantiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?

Semantiskt brus handlar främst om förståelse, vaghet och mångtydighet. Vi vill här ta reda på om användarna har något problem med att göra sig förstådda med hjälp av sitt medium.

En form av semantiskt brus som vi upptäckt är det som ibland uppstår genom tolken under våra intervjuer. Vi vill påpeka att de tolkar som var med vid våra intervjuer var väldigt noggranna med att fråga användaren om de tolkat dem rätt flera gånger under intervjuerna, men vi kan ändå tänka oss att det kan uppstå brus och särskilt om tolken är ouppmärksam. När tolk används krävs det att hon eller han förstår och tolkar vad Bliss-användaren menar för att kunna vidarebefordra detta på ett korrekt sätt. Här skulle det kunna uppstå problem med

tolken i och med att man är utlämnad till hans eller hennes tolkning och förståelse. Detta kan i sin tur leda till mångtydighet och att det som förmedlas inte är det som Bliss-användaren ville säga. Detta är ett nybörjarproblem, precis som den funktionshindrade blir bättre på att kommunicera med Bliss genom övning blir tolken bättre på att förmedla vad Bliss-användaren vill ha sagt genom övning. När vi talar om förståelseproblem vid användning av tolkar påpekar Edde att det tar ett tag innan hans assistenter ”kommer in” i det och tolkar utan problem.

Vi talade en del om hur andra människor uppfattar tavlan som kommunikationsmedel. Användarna är alla överens om att många kommer fram och undrar vad det är för något som de har framför sig på sina rullstolar. Det verkar enligt våra användare inte vara många främmande människor som har någon kännedom om Bliss-tavlor och vad de används till. Marika sa bland annat att en man kommit fram och frågat om hon spelade bingo. På frågan vad hon svarade då sa hon:

”Jag sa att jag aldrig hade vunnit...”

Vi frågar om hur de tror att ”vanliga” människor vet vad Bliss-tavlan är för något och vilken funktion den har får vi svaret att de flesta av våra intervjupersoner upplever att omgivningen inte vet vad Bliss-tavlan är för något och hur de skall göra för att kommunicera med Bliss-användare. Marika förklarar:

”Det finns människor som verkar vilja fråga men vågar inte, de bara kollar och viskar. Men barn kommer alltid fram.”

Att behöva tala och kommunicera med något annat än rösten vid interpersonell kommunikation är en situation som många inte är vana vid. Detta påverkar hur de ser på dem som har en Bliss-tavla och förståelsen kring denna. Tanken att folk talar genom att peka på en tavla är inte en naturlig sak för många människor. Både vi och intervjupersonerna tror att det är viktigt att försöka sprida information till allmänheten om vad man använder Bliss-tavlan till. Det är viktigt att informera om hur Bliss-tavlan fungerar och är uppbyggd. En oförståelse och okunskap om Bliss-tavlan och saker omkring detta försvårar den interpersonella kommunikationen och blir på så sätt ett semantiskt brus. Vågar man inte ta det steget och öka sin förståelse om Bliss-tavlan så blir det inte någon interpersonell kommunikation alls. I det stora hela verkar det enligt användarna inte vara några större problem med förståelse och liknande med Bliss-tavlan. Det märkte även vi under intervjuens gång. Vi studerade alla intervjupersonerna under intervjuerna och insåg att det inte är konstigt att de är nöjda med Bliss-tavlan och hur de blir förstådda genom att kommunicera genom den, eftersom utan Bliss-tavlan skulle deras förmåga att kommunicera vara mycket mer begränsad. De uttrycker alla positiva saker om sitt medium när vi frågat vad Bliss betyder för dem:

”Jag tycker att Bliss är jättebra och att alla kan förstå det” (Marika)

”För mig är det viktigt att kunna prata” (Kathrine)

”Bliss är viktigt för mig” (Anders)

”Jag tror inte det finns några dåliga saker med Bliss (Hoa)

Vi hade ganska liten praktisk förkunskap av tavlan men vi lärde oss snabbt hur man skulle avläsa och tyda det som våra intervjupersoner sade. Bara man har lite tålmod och intresse av att lära sig är det inte speciellt svårt att förstå hur tavlan skall tydas, även om den för de oinvidiga kanske ser ut som en färgglad bingobricka.

6.2.3 Vilka typer av psykologiskt brus kan uppkomma när Bliss-användaren talar genom medium vid interpersonell kommunikation?

Psykologiskt brus handlar mycket om fördomar. Vi har i förra frågeställningen snubblat över ämnet men kommer att utveckla det under denna punkt. Vi undrar här om användarna har upplevt att de har behandlats annorlunda för att använder sig av ett medium för interpersonell kommunikation.

Många människor är nyfikna och går fram för att fråga om vad Bliss-tavlan är för att ta död på sina fördomar. Men precis som vi tidigare tagit upp så ser användarna att många verkar vilja fråga vad det är för något men undviker detta. Detta beteende att folk har fördomar som kan härledas bland annat till användning av mediet eftersom det är det som syns först innan de talar med användaren. Marika uttrycker följande när vi frågar om hon märkt att människor undvikit att tala med henne:

”Jag vill lära folk att vi som blissar att vi inte är sjuka i huvudet eller döva för att vi inte talar med munnen.”

Edde är inte lika ödmjuk när vi frågar om han tror du att människor ser på dig annorlunda för att han talar med Bliss-tavla.

”Jag ger F A N i dem! Vill de inte tala med mig är de inte kloka.”

En annan synpunkt som har kommit fram i samtalen med Bliss-användarna när vi talat om användningen av tolkar är att det ibland händer när de är ute med sin personliga assistent att personer de möter ofta talar direkt till assistenterna istället för att tala direkt med Bliss-användaren. Marika förklarar:

”Jag blir så trött på sånt! Jag säger att jag förstår och hör.”

Detta måste vara frustrerande för användaren eftersom deras tanke- och kommunikativa förmåga inte är deras funktionshinder. Människor lägger till attribut till användarna på grund av det som de ser, det vill säga mediet. Människor klassar alltså användarna som mindre vetande på grund av fördomar. En av användarna säger dock att världen har förändrats något och att det är bättre nu än förr i de kontakter man har med nya människor, att folk nu är mer toleranta än till exempel för tio år sedan. Kathrine förklarar att problemet med att folk talar till tolken istället för till henne ibland utökas genom att assistenten tar på sig rollen som kommunikatör.

”Det blir lätt att assistenten tar över hela diskussionen när man är ute på stan och så”

Om detta brus uppstår ofta så är det nog lätt att en viss uppgivenhet kan uppstå hos användaren, och kanske tar tolken som vana att prata på, trots att det enbart uppkommit på grund av andra människors fördomar.

Edde och Hoa som har en peklampa respektive pekpinne för att peka på Bliss-tavlan kan ytterligare öka på människors fördomar om Bliss-tavlor och Bliss-användare. Hoa har inte på sin pekpinne jämt vilket gör att han inte kan börja tala direkt utan att först sätta på sig sin pekpinne, något som han inte kan göra själv. Vi har varit inne och diskuterat pekdonens inverkan redan på frågan om fysiologiskt brus men pekpinningar och peklampor kan säkerligen avskräcka människor ännu mer än själva Bliss-tavlan och på så sätt effektivt förhindra kommunikation människor emellan.

De fördomar och psykologiskt brus som uppkommer vid interpersonella kommunikationer verkar främst bero på att omgivning tror att användarna inte riktigt förstår vad som sägs eller tror att användarna är döva. Observerar man användarna så kan man tyvärr i vissa fall tro det om man har en väldigt liten erfarenhet av funktionshindrade i allmänhet. Själva Bliss-tavlorna kan kanske förstärka detta intryck. Vid en första anblick på håll så är det väldigt svårt att förstå att detta är ett medium som kan förmedla en massa olika ord och uttryck om man inte

har några förkunskaper. De fördomar som finns kopplat till mediet i mångt och mycket beror på att människor är rädda för det som är annorlunda och hellre undviker dessa annorlunda människor hellre än att kommunicera med dem.

7. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Vi kommer här att sammanfatta våra resultat så att det är lättare att se vad vi har kommit fram till. Därefter kommer vi att föra en diskussion runt dessa och även diskutera våra tankar kring vad framtida forskning inom ämnet skulle kunna ta sig an.

7.1 Resultatsammanfattning

När det gäller att kunna uttrycka sig emotionellt med enbart Bliss-symbolerna går det inte så bra. Symbolspråket har inte så många olika symboler för känslor utan användarna är mer eller mindre låsta till symboler som är väldigt generella och svåra att nyansera. För att nyansera språket måste användarna vara fantasifulla och genom bland annat ordkombinationer uttrycka sina mer komplexa känslor. Ibland kan det också vara nödvändigt för användaren att stava sig fram för att uttrycka sig. Det är svårt att uttrycka undanbyggda betydelser eftersom symbolerna gör språket väldigt uppenbart, vilket gör det jobbigt i situationer som vid flirt. Användarnas icke-verbala kommunikation kompenserar många gånger symbolspråkets brister och utan icke-verbal kommunikation skulle det vara svårare att förstå de känslor som användarna försökt att uttrycka. Användarna kan också använda sig av sin röst ibland för att förstärka de känslor som de uttrycker.

Som vi ser det så fungerar Bliss som språk bra vid möten med främmande människor eftersom orden står textade över symbolerna. Om personen i den nya kontakten har tålmod så kan de förstå vad användaren säger enkelt. Det är viktigt att de som tolkar åt användarna har lärt upp sig så det tolkar på ett rätt sätt. Något som hindrar människor att ta en första kontakt med Bliss-användare är att det tar tid att tala med dem. Talet går mycket fortare för en person som känner till språket. Ett alternativ är att använda en tolk för att tala snabbare. Problem kan uppstå då det mer eller mindre är nödvändigt att använda tolk. Detta är bland annat i kontakter med barn som inte kan läsa.

Användarna kan uttrycka nyanser genom Bliss-symbolerna men det krävs kreativitet och fantasi från användaren. För de användare som kan bokstavera ord går det att komplettera symbolerna med dessa. De kan också göra egna symbolkombinationer. Användarna kan till stor del använda IVK för att uttrycka nyanser i språket, de kan uttrycka betoningar genom sin tolk eller till exempel peka flera gånger på en symbol för att markera den extra. Till viss del så kan en del av användarna bokstavera dialektala ord, men uttalet försvinner. Vi kan också som samtalspartner vara med och bidra till att hitta nyanser fast det får vara i måttlig skala så att vi inte tar över konversationen.

De fysiologiska brusen som påverkar den interpersonella kommunikationen är främst saker som att det inte går att läsa av symbolerna om man kör bil eller vid mörker som är viktiga aspekter som borde kunna lösas utan speciellt svåra medel. Vi tycker att det kanske skulle vara enkelt att ha någon form av bakgrundsbelysning inbyggt i tavlan. Hur man skall lösa problemet när man åker bil är mer klurigt speciellt med tanke på trafiksäkerheten. De som använder sig av talsyntes kopplat till Bliss-tavlan har inte samma problem. Pekverktyg som peklampa och pekpinne kan lätt bli ett brus då de inte funkar som det skall. Att tala längre stunder med pekverktyg för att markera symboler på Bliss-tavlan är tröttsamt och kan i längden försvåra den interpersonella kommunikationen på så sätt att det bland annat blir svårare att se vilken symbol som markeras med mera.

Semantiska bruset är svårare att få något riktigt grepp om, är du läskunnig är det inte heller speciellt svårt att lära sig att förstå en Bliss-tavla. Vet man inte vad det är för något man ser

kan tavlan mycket väl vara en bingobricka, ett färgglatt underlägg eller precis vad du vill. För att förstå tavlan måste man ta sig den tid och tålmod som det krävs för att tyda Bliss-tavlan. Användning av tolk som läser av tavlan kan öka det semantiska bruset då man är utlämnad till hans eller hennes tolkning och förståelse av mediet. Användarna själva ser inga större svårigheter att göra sig förstådda och det är inte heller så konstigt, utan Bliss-tavlan skulle deras möjligheter att kommunicera vara mycket mer begränsade än vad de är idag.

För att få möjligheten att tyda tavlan måste man först överkomma de fördomar man har om den. Enligt användarna händer det att folk talar direkt till deras assistenter eller rent av undviker dem för att de tror att de är döva eller förståndshandikappade, vilket är tragiskt. För att klara av att föra en interpersonell kommunikation med hjälp av en Bliss-tavla krävs att man har bra koll på var de olika symbolerna är på tavlan och att man har lärt sig hur symbolerna ser ut eller att man kan läsa. Pekverktygen kan också fungera som ett psykologiskt brus som skrämmer folk med fördomar och kan försvåra att en interpersonell kommunikation startas. Ett exempel är Hoas pekpinne som han inte alltid har på huvudet vilket gör att han inte kan prata förrän han har satt på sig den.

Brus är som vi tidigare tagit upp allt som kommit in i kommunikationsprocessen som inte var avsett av källan och försvårar kommunikationen och vi har här tagit upp de olika typerna av brus användarna i vår undersökning har berättat om. Bliss-tavlan är inte ett perfekt medium flera olika saker med den kan göra att det uppstår brus vid interpersonell kommunikation, men de Bliss-användare som vi talat med är duktiga på att hantera Bliss-tavlorna. Användarnas skicklighet hjälper till att minska de brus som uppkommer. Ju duktigare du är på att hantera ett medium som Bliss-tavlan ju mindre brus kan uppstå. De problem och brus som uppstår på det fysiska planet så som problem att kommunicera vid bilkörning med mera borde vara lätta att lösa. Desto allvarigare är att folk är rädda för det annorlunda i vårt samhälle, förvisso har det enligt en användare blivit bättre men det är inte bra att folk inte riktigt vågar komma fram och fråga och prata. Något som kan härledas till viss del till mediet och folks okunnighet om detta medium.

7.2 Slutdiskussion

Vårt huvudsyfte är att se hur Bliss fungerar i den interpersonella kommunikationen. Detta har vi undersökt genom att visa att Bliss är ett språk och ett medium. Just att se att det kan förekomma ett medium i den interpersonella kommunikationen är någonting som vi tillfört forskningen, eftersom det tidigare har uteslutits. Detta har förmodligen förekommit för att forskningen tidigare inte har tänkt på den alternativa kommunikationen. Vi tror att det är lättare att fokusera sig på det som är mer greppbart, som de traditionella sätten att kommunicera och de traditionella medierna. Detta tycker vi är en brist inom vårt område eftersom vi känner att medie- och kommunikationsvetenskapen har mycket teori som är användbar inom alternativ kommunikation, ett ämne som tidigare dominerats av handikappvetenskapen. För att få ett vidare perspektiv anser vi att det är viktigt att samla kunskap från olika vetenskaper. Inom alternativ kommunikation så känns det som om det är ett ämne som definitivt till stor del bör vara inom medie- och kommunikationsvetenskapens gränsområde.

Vi har i denna undersökning sett att det fungerar att använda ett medium som Bliss-tavla eller tolk vid interpersonell kommunikation. Genom att föra in medium i den interpersonella kommunikationen så ökar risken för brus, vilket om det uppstår kan minska effektiviteten på den. Det är inte ett tillräckligt skäl för att utesluta medium ur den interpersonella kommunikationen, utan det är bara att ta hänsyn till detta och vara medveten om hur detta

fungerar. Vi har sett att det förekommer olika former av brus på grund av att medier används i kommunikationen, men medierna är nödvändiga för de som talar med Bliss. Utan dessa medier skulle denna grupp människor ha en ytterst begränsad interpersonell kommunikation och de är därför nödvändiga att studera. Vi hoppas på att mer forskning kommer att göras inom detta område.

Bliss har en väldigt bra grundstruktur och har inte förändrats avsevärt frånsett att det hela tiden tillkommer nya symboler. Ser vi också historiskt sett så är några av våra användare gamla nog för att ha varit med om den tid som fanns innan Bliss, den tid där det i stort sett inte fanns några alternativ. Möjligtvis att de kunde använda Pictogram som består av enklare symboler, men det inbjuder inte till en kommunikation med djup eller variation. Att sedan kunna använda Bliss är ett stort steg för den alternativa kommunikationen. Bliss har öppnat dörrar, kanske inte de som uppfinnaren Charles Bliss hade som intention, men många alternativa talare tackar honom nog idag.

Eftersom det är ett grundläggande behov för oss att kunna kommunicera så är det förstås viktigt att se till att så många människor som möjligt har tillgång till att göra detta. Vi tror att det mycket väl går att utveckla Bliss ytterligare och framför allt skapa möjlighet för användarna att nyansera sig ännu mer. Just nyanserna är den punkt där vi främst kan se att språket behöver utvecklas. Vi tror här att forskningen om Bliss skulle kunna dra nytta av den forskning som gjorts om de nya sätten att kommunicera så som hur människor använder tal i skriftspråk. Vi tänker då främst på kommunikation som sker via sms och datorer på olika sätt. Här har ett nytt språk utvecklats där människor skriver som de talar. Bland annat så har det utvecklats en mängd förkortningar och symboler för olika känslor för att ge mer djup i kommunikationen. En del av våra användare har just påpekat att det är svårt att uttrycka sig emotionellt med Bliss. Den nya kommunikationstekniken är ett område där det satsas mycket på forskning och där det finns en bredd på forskningen. Alternativ kommunikation är inte ett högt prioriterat forskningsområde, särskilt i jämförelse med den nya kommunikationstekniken som rör en större mängd människor. Det är därför bra om alternativ kommunikation skulle kunna dra nytta av den forskningen och få den på köpet.

När det gäller Bliss som medium tror vi inte att det just nu finns ett större behov hos våra användare att utveckla detta i stort, men det finns mindre saker som går att se över. Ett sådant ganska enkelt är att utveckla något sorts ljus för att användarna ska kunna tala även i mörker. När det gäller att glömma Bliss-tavlan hemma eller av misstag inte få med den så tror vi att detta är svårt att undvika och har inte något konkret förslag på hur detta ska undvikas. Det är också svårt att undvika att det kan uppstå problem för de som använder sig av pekverktyg och detta är någonting som får lösas med mer hållbara lampor och bättre teknik.

Ett annat problem som uppstår för användarna är med andra människors reaktioner och förståelse. Mycket av dessa problem tror vi kan lösas genom information och en större öppenhet hos människor att möta det som är annorlunda. Det är så klart svårt att konkretisera men det hänger mycket på detta. Att ge information om Bliss kanske inte är lika svårt som att öppna människor för det annorlunda. Vi tror också att de användare som finns måste agera ambassadörer precis som de som vi intervjuat för att nå ut till den breda allmänheten och på sikt öka förståelse för sitt språk.

Vi tror att man även skulle kunna finna andra användningsområden för Bliss. Kanske inte som symbolspråkets skapare Charles Bliss ville för att skapa en fredligare värld, men i vår mångkulturella värld skulle man kunna använda Bliss. Till exempel på semestern skulle man

ha med sig en Bliss-tavla där symbolernas innebörd skulle vara markerat både på sitt modersmål och det lands språk man besöker. Detta kan ses som ett komplement till många olika och dyra lösningar för handdatorer eller dyra lexikon som finns idag. Dessutom skulle knappast en Bliss-tavla vara lika stöldbegärlig som en handdator. Detta är bara ett förslag till användningsområde det finns säkert flera bara man använder sin fantasi.

En mycket intressant aspekt att studera skulle vara hur användarna och språket fungerar i den sociala kontexten då man skulle se på helheten av Hartleys modell¹¹⁹ och studerar hur användningen av Bliss påverkar hela kommunikationsprocessen och dess struktur. Vi begränsade oss i vår undersökning till att se Bliss som medium och språk och det skulle vara intressant att lyfta problemet till en högre nivå inom den interpersonella kommunikationen. Vi kände att göra detta inom denna C-uppsats ramar skulle vara omöjligt. Det skulle också vara mycket intressant att studera Bliss i flera olika kontexter och under en längre tid studera hur språket och mediet fungerar. Allt detta får vi göra en annan gång men vi har i denna uppsats lagt grunden för en förståelse av Bliss inom Medie- och kommunikationsvetenskapen och hoppas att flera kommer att följa i våra fotspår. Vi rekommenderar alla som vill vet mer om grunderna till Bliss att läsa Charles Bliss egna bok som finns presenterad i vår källförteckning.

Avslutningsvis så hoppas vi att denna uppsats har skapat ett intresse för alternativ kommunikation inom medie- och kommunikationsvetenskapen och att vi tror att det finns ett behov av forskning kring denna.

¹¹⁹ Se figur 3 sid. 12

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur:

Bliss, K. C. (1978) *Semantography-Blissymbolics 3rd enlarged edition*. Sydney: Semantography-Blissymbolics publications

Dimbleby, Burton. (1999) *Kommunikation är mer än ord*. Lund: Studentlitteratur

Elliot, M. (1997) *Förtroendet för medierna - TV, radio och dagspress i allmänhetens ögon*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation

Falck, K. (1995) *Alternativ kommunikation*. Umeå: SIH Läromedel

Fiske, J. (1997) *Kommunikationsteorier – en introduktion*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Gardelli, Å. (2000) *Vilja, våga, kunna använda informations- och kommunikationstekniken*. Luleå: Luleå Tekniska Universitet

Gustavii, A. (1994) *Vägar till hjälpmedel & samhällsstöd för funktionshindrade*. Uppsala: Handikappinstitutet

Hartley, P. (1999) *Interpersonel communication*. London: Routledge

Holme, Solvang. (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lowery, DeFleur (1995) *Milestones in Mass Communication Research*. New York: Longman

Malmström-Groth, A. (1981) *Bliss – Ett sätt att kommunicera för icke-talande*. Linköping: Nordisk Bliss-kommité

Nilsson, Waldemarson. (1994) *Kommunikation – samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur

Silverman, D. (2000) *Doing qualitative research - a practical handbook*. Thousand Oaks: Sage

SOU 1981:23. (1981) *Tekniska hjälpmedel för handikappade*. Stockholm: Liber förlag / Allmänna förlaget

SOU 1998:66. (1998) *FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Svensson, Starrin. (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Söhrman, I. (1997) *Språk nationer och andra farligheter*. Stockholm: Bokförlaget Arena

Tholén, G (1998) *Skola habilitering boende – en rapport om blissanvändande elever med rörelsehinder i gymnasiesärskolan*. Umeå: SIH Läromedel

Thompson, J. (1995) *The Media and Modernity. A Social Theory of The Media*. Cambridge: Polity Press

Torevik, H. (2001) *Musik non stop – en studie i hur individer använder musik*. C-uppsats i Medie- och kommunikationsvetenskap: Högskolan Trollhättan/Uddevalla

Trost, Levin. (1999) *Att förstå vardagen*. Lund: Studentlitteratur

Trudgill, P. (1974) *Språk och Social Miljö – En introduktion till sociolingvistik*. Stockholm: PAN/Norstedts

Muntliga källor:

Telefonsamtal med Lage Persson, DART 2002-04-08

Webbkällor:

<http://www.hi.se/hida/sida2.shtm> - Hjälpmedelsinstitutet

<http://www.handikappombudsmannen.se/showFile.asp?objectId=1646> - FN:s standardregler

<http://home.istar.ca/~bci/intro.htm> - Introduction to Bliss

<http://129.142.227.18/internordsvdev/r11x.asp?ldbld=3&linkinfo=414&include=00000> - Hjälpmedel i databas

Bilaga 1. Bliss-tavla, standard (finns ej med i pdf-format)

Bilaga 2.

Bilaga 3.

Hur använder *Du Dig* av hjälpmedel när *Du* kommunicerar med andra?

Vi är två elever som ska skriva en uppsats om *hur det är att kommunicera med hjälpmedel*. Om du använder dig av hjälpmedel (bliss, olika datorer och liknande) när du talar med andra så skulle vi väldigt gärna vilja intervjua dig om hur du använder ditt hjälpmedel och vad du tycker om det.

Vi värdesätter verkligen om du vill ställa upp på detta eftersom det finns så lite forskning om hjälpmedel inom vårt område. Känn inte att du måste ha en massa åsikter i ämnet för att vara med eftersom vi vill ha med *alla sorters personer* i vår undersökning.

Intervjun kommer att ta *drygt en timma* och vi önskar att göra den i *vecka 17 eller 18*. Om du har möjlighet att hjälpa oss genom att vara med på en intervju eller om du har frågor så blir vi glada om du kan lämna oss ditt namn och hur vi kan kontakta dig. I uppsatsen kommer du självklart inte nämnas vid namn utan är anonym.

Hoppas att vi snart hörs!

Johannes & Maria

Medie- & kommunikationsvetenskap
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla

Kontakt (för frågor och intresseanmälan)

Johannes:

0522-33299 / 070-6316568

Johanneseriksson@home.se

ICQ: 9498560

Johannes Eriksson

Museigatan 2/319

451 50 Uddevalla

Lämna helst svar före den 15:e april. Tack!

Bilaga 4.

INTERVJUGUIDE

Presentation av vår undersökning och oss.

Persondata

Namn

Ålder

Ort

Sysselsättning

Antal år du kommunicerat med Bliss

Bakgrundsfrågor:

- Hur skulle du vilja beskriva dig själv (egenskaper)?
- Får du regelbunden hjälp av någon?

Om Bliss som medium:

- Finns det tillfällen när din Bliss-tavla inte går att använda?
- Känner du att du blir förstådd när du talar med din Bliss-tavla?
- Har det hänt att du märkt att människor undviker att tala med dig? (Om ja – förklara händelsen.)

Om Bliss som språk:

- Känner du kan uttrycka vad du tycker och tänker tillräckligt med Bliss?
- Känner du att du kan uttrycka dina känslor så som du vill genom Bliss?
- Tror du att människor som är ovana med Bliss har svårt att förstå dig? Hur fungerar det när du träffar någon för första gången? Exempel.
- Känner du att du kan uttrycka nyanser i språket, olika toner (till exempel ironi)?

Övrigt:

Har du något övrigt att tillägga runt det som vi pratat om?